

Bestuursrapportage II-2023

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	4
Programma 1 Bestuur en veiligheid	5
Programma 2 Ruimte en wonen.....	13
Programma 3 Water en bodem.....	17
Programma 4 Natuur en milieu	27
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	41
Programma 6 Energie	49
Programma 7 Landbouw en voedsel.....	55
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	63
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	69
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd.....	75
Algemeen financieel beleid.....	80
Paragrafen.....	81
Bedrijfsvoering.....	81

Leeswijzer

Voor u ligt de tweede bestuursrapportage van 2023. Deze rapportage is opgezet als een afwijkingenrapportage. In deze bestuursrapportage rapporteren wij middels een stoplichtenmodel over de voortgang van de uitvoering van doelstellingen en prestaties in de eerste helft van 2023 en lichten we afwijkingen nader toe.

Per programma geven we het verloop van de doelstellingen en prestaties weer, waarbij afwijkingen (stoplichtkleur 'oranje', of 'rood') van de planning nader worden toegelicht. Voor doelstellingen en/of prestaties die op koers liggen (stoplichtkleur 'groen') is het uitgangspunt dat geen toelichting vereist is. Drie prestaties/doelstellingen hebben om uitlopende gegronde redenen geen stoplichtkleur meegekregen ('stoplichtkleur grijs'). In deze Bestuursrapportage wordt toegelicht om welke doelstellingen/prestaties het gaat en wat hiervan de reden is.

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren;
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren;
- Wat mag het kosten? Dit is het overzicht met verloop van de begroting t/m wijzigingen n.a.v. deze bestuursrapportage.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

De uitvoering van het programma Bestuur en Veiligheid ligt op koers. Gedurende het jaar 2023 wordt gewerkt aan de totstandkoming van het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur en de bijbehorende uitvoeringsagenda vanuit de [startnotitie Toekomstbestendig Bestuur](#). Door Provinciale Staten is medio 2022 besloten om de besluitvorming te verplaatsen naar de nieuwe bestuursperiode. Met betrekking tot de inhoud van het beleidskader zijn we in gesprek met gemeenten, regio's en waterschappen. Ook met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is contact, om zo de verbinding te kunnen leggen met de [Actieagenda Sterk Bestuur](#).

Met de zekerheid dat de Omgevingswet per 1 januari 2024 wordt ingevoerd, kan in de komende periode het participatiebeleid worden uitgewerkt. Dit is onderdeel van het eerdergenoemde beleidskader.

Vanuit het initiatiefvoorstel 'Kind en democratie' worden dit jaar verschillende instrumenten ingezet en ontwikkeld om jongeren meer te betrekken bij de democratie. We zijn aan de slag met de uitwerking van de suggesties van de generatietoets uit het manifest van de Young Professionals Brabant dat eind 2022 werd aangeboden. Ook wordt begin november 2023 de derde Brabantse Jongerentop georganiseerd.

In het tweede kwartaal van 2023 hebben we verder gewerkt aan het bevorderen van de brede welvaart in Brabant. Onder andere door het vergroten van inzicht in brede welvaart en hoe inwoners van Noord-Brabant zelf kijken naar hun brede welvaart: hoe mensen de kwaliteit van hun leven en leefomgeving waarderen. Onderzocht is hoe Brabanders de eigen brede welvaart beoordelen in het hier en nu en wat daarop van invloed is. Ook is onderzocht wat zij belangrijk vinden voor de verbetering van de brede welvaart in hun regio en welke zorgen zij zich maken voor de nabije toekomst. Verder is gekeken naar de mate waarin zij zelf bereid zijn om dingen anders te doen ter versterking van de brede welvaart. Wat is hun actiebereidheid (op thema's) en hoe gaan ze om met veranderingen? Het [onderzoek](#) is uitgevoerd onder ruim 10 duizend Brabanders van 18 jaar en ouder in het najaar van 2022. Het genereren van deze verdiepende inzichten vanuit het perspectief van onze inwoners is belangrijke input voor verdere publieke beleidsvorming en gesprek met bestuurders en beleidsmakers op regionaal en gemeentelijk niveau. Verder zijn we in het tweede kwartaal officieel met het Praktijknetwerk Brede Welvaart van start gegaan. Op 4 juli jl. vond de eerste [kennissessie](#) plaats over "brede welvaart wat is het en waar begin je". Voor deze kennissessie hebben zich meer dan 65 deelnemers aangemeld, gemeenten, kennisinstellingen en ondernemers. Als toevoeging op deze kennissessies organiseren we in het najaar (6, 7, 8 en 9 november) de Week van Brede Welvaart. Dat doen wij niet alleen maar samen met onze partners met wie we het afgelopen jaar hebben samengewerkt. Er is een groot enthousiasme om dit vanuit triple helix verband te organiseren met o.a. VBG, Tilburg University, Avans en VNO NCW.

In het tweede kwartaal zijn we voor gezondheid aan de slag gegaan met het onderdeel 'alle begrotingsprogramma's koppelen gezondheid mee in hun beleid' volgens het principe "Health in all Policies". Gezondheid is een belangrijk uitgangspunt van de Omgevingswet. Daarom werken we eraan om gezondheid in alle provinciale programma's een plek te geven. We hebben per programma een verandertheorie opgesteld en zijn op basis daarvan actief aan de slag gegaan om gezondheid expliciet te verankeren in beleid en het inzicht te vergroten hoe impact wordt gemaakt op de ervaren gezondheid van de Brabander. Door deze actieve werkwijze verzilveren we de meekoppelkansen en leren we steeds bij. Concrete meekoppelkansen zijn bijvoorbeeld de pilots met Levendig Brabant en Economie over 'beweegvriendelijke wijken'. Een pilot waar in 15 gemeenten wordt nagedacht over hoe we de openbare ruimte in wijken inrichten zodat we meer mensen aan het sporten en bewegen krijgen.

Het rapport "[Reflectief onderzoek naar provinciale rolgeving aanpak ondermijning](#)" blik aan de hand van een documentenanalyse en interviews met respondenten terug op de huidige bestuursperiode wat betreft de provinciale rolgeving, uitgevoerde acties en behaalde resultaten in relatie tot de bestuursopdracht Veilig en Weerbaar Brabant. Dit geeft een positief beeld. Tevens geeft het handvatten en scenario's voor de provinciale rolgeving in het tegengaan van ondermijning in de bestuursperiode vanaf 2023. De 1-meting, voortbouwend op de 0-meting uit 2018, naar de vitaliteit van de Brabantse vakantieparken is afgerond. Tot het einde van het jaar kunnen we voor dit onderwerp nog een vitaliteitsmanager inzetten. Landelijk is door de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening op 29 juni 2023 met zijn [brief](#) aan de Tweede Kamer een brede vervolgaanpak vakantieparken, inclusief een bestuurlijk aanjager, aangekondigd. Wat betreft de Risk Factory wordt door de samenwerkende partijen onderzocht of het concept van de Risk Factory ingezet kan worden voor de doelgroep senioren en zo ja, op welke wijze. Daarnaast zou het goed zijn als het bereik van de Risk Factory wordt verbreed naar heel Brabant. Met partners wordt gekeken naar het draagvlak voor een tweede RF in Oost-Brabant.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Indicatoren:

- Door een online social media campagne is de meldingsbereidheid positief beïnvloed.
- Een inmiddels beschikbaar risicotaxatietool ondermijning bedrijventerreinen met indicatoren vergroot de mogelijkheden om criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen tegen te gaan.
- Uitvoeren van de handreikingen en acties uit de Brabantse norm weerbare overheid door gemeenten en provincie versterkt een weerbare overheid in Noord-Brabant ("de dijken overal even hoog").

Wat gaan we daarvoor doen?

Cursus 'Vergroting weerbaarheid' verzorgen voor provinciale collega's, die nieuw binnenkomen of die waarvoor dat gezien hun taak van belang is

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100	100		

Samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland gesprekken voeren met gemeenten om hun fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Indicator	2023	2024	2025	2026

Gemeenten die stappen zetten om fitheid tegen
ondermijning te vergroten

15

Uitvoering aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid

Nadat in 2022 een lichte toets is uitgevoerd op herijking en implementatie van de twaalf aanbevelingen uit het Masterplan op het terrein van “bewustzijn en betrokkenheid”, “bestuur en beleid”, “borging organisatie” en “cultuur en handelen”, zal implementatie in 2023 worden afgerond.

Aantal jonge bezoekers aan de Riskfactory

De Riskfactory is de ontdekkingsfabriek voor veiligheid, gezondheid en duurzaamheid. Jongeren krijgen door middel van belevingsonderwijs inzicht in risico's op het gebied van veiligheid en gezondheid. Doordat ze zelf beleven wat de risico's kunnen zijn, beklijft het beter en is het rendement op lange termijn beter. Daardoor worden bewustzijn en zelfredzaamheid van deze jongeren vergroot en dragen we bij aan het beperken van risico's en het voorkomen van ongelukken. (Aantal jonge bezoekers in april tot juli 2022: 1.500) (Gezondheidsindicator)

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal jonge bezoekers aan de Riskfactory	10.000			

Dat deze doelstelling niet wordt gehaald komt vooral door de lagere bezoekersaantallen vanuit de basisscholen. Door de continuuroosters op basisscholen wordt de capaciteit in de middag minder gebruikt voor een bezoek. Er wordt bezien of de doelgroep (en de thematiek qua veiligheidsrisico's) kan worden uitgebreid tot die van senioren, waardoor de capaciteit beter wordt benut (ook buiten schoolvakanties).

Wat willen we bereiken?

Brede Welvaart incl. Gezondheid

Verstevigen Brede Welvaart voor alle Brabanders

Het streven is een Brabant in goede balans waar mensen willen zijn en willen komen, waar het fijn is om te wonen en te leven. Om de voortgang inzichtelijk te maken en om te bepalen hoe Brabant ervoor staat kiezen we Brede Welvaart als maatstaf en stellen we een uitvoeringsagenda op.

Indicator 2023

- We stellen een uitvoeringsagenda brede welvaart op. Na vaststelling zullen indicatoren en streefwaarden worden verwerkt.

Gezondheid

We streven naar 3 gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030.

Middels de Uitvoeringsagenda Gezondheid 2022-2023 werkt Brabant aan een gezonde samenleving.

Indicator 2023

- De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid (LGEG, RIVM 4-jaarlijks uit GGD Volwassenmonitor). Op het moment van het vaststellen van de ambitie 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander', was de LGEG in Brabant voor het laatst gemeten in 2016. Inmiddels hanteert het RIVM een andere rekenmethode waardoor cijfers uit 2016 niet te vergelijken zijn met de nu beschikbare cijfers uit 2020. Om die reden nemen wij nu als referentiejaar 2020 voor genoemde ambitie.
In GGD-regio West-Brabant was de LGEG in dat jaar 66,3 jaar, in GGD-regio Hart voor Brabant 66,8 jaar en in GGD-regio Brabant Zuidoost 67 jaar. Brabantbreed 66,7 jaar.
- Alle begrotingsprogramma's hebben met ingang van de begroting 2023 tenminste één gezondheidsindicator opgenomen in de begroting 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoering geven aan de uitvoeringsagenda brede welvaart die invulling geeft aan rolneming provincie

Een uitvoeringsagenda die ons in staat stelt bij te dragen aan (versnelling van) brede welvaartsontwikkelingen in Brabant.

Uitvoering geven aan een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (BOF2) wat bijdraagt aan het versterken van brede welvaart in Brabant

We geven uitvoering aan de tweede investeringsronde van het Brabant Outcomes Fund. Deze tweede investeringsronde stimuleert bedrijven bij te dragen aan brede welvaart. De inzichten die we opdoen en de lessen die we leren, delen we breed met andere overheden, onderzoekers, ondernemers en financiers.

- Samen met de partij die na Europese aanbesteding is geselecteerd is een jaar lang een intensief proces doorlopen in aanloop naar oprichting van het fonds. Hierbij was het grootste struikelpunt het vinden van investeerders. Ondanks het verlengen van de looptijd heeft dit niet geleid tot voldoende, publieke en private (financiële) basis voor het oprichten van het fonds. De gewijzigde marktomstandigheden hebben hier ook een rol bij gespeeld. Na een evaluatie van het proces zullen we komen met alternatieve opties komen (Q4) voor de inrichting van BOF2.

Doorontwikkelen van Brabantse Monitor Gezondheid

De monitor wordt het middel waarbinnen beschikbare gezondheidsinformatie bij elkaar wordt gebracht, zodat de provincie en haar partners zicht krijgen waar gezondheidswinst valt te behalen en hoe interventies het meeste kans van slagen hebben. Daarmee kunnen we zo goed mogelijk sturen op onze inzet voor gezondheid, maar ook onze Brabantse partners doen hier hun voordeel mee.

Continue aandacht voor meekoppelkansen en monitoren voortgang op indicatoren begroting 2023

Alle begrotingsprogramma's koppelen gezondheid mee in hun beleid. We monitoren actief de voortgang op de indicatoren die voor begroting 2023 zijn aangeleverd. Daarnaast houden we continue aandacht voor meekoppelkansen van gezondheid.

Organiseren dag van de gezondheid

In 2023 organiseren we de tweede Dag van de gezondheid. Doel van deze dag is om de deelnemers te informeren over partijen en initiatieven die bijdragen aan de positieve gezondheid van de Brabander en om verbindingen te leggen. Tijdens de Dag van gezondheid faciliteren wij de uitwisseling van kennis en ervaringen tussen deelnemers.

Indicator	2023	2024	2025
Ieder begrotingsprogramma levert tenminste één gezondheidsindicator aan	9	Pm	Pm
De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid	66,7	stijgend	

Wat willen we bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Indicatoren:

- In 2023 formuleren we een participatiebeleid en -verordening voor de provinciale organisatie.
- Inwoners zijn bij tenminste zes beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken tot en met 2023.
- De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant

Wat gaan we daarvoor doen?

Formuleren provinciaal participatiebeleid

Als onderdeel van het beleidskader Toekomstbestendig bestuur leggen we in 2023 een participatiebeleid en -verordening voor de provinciale organisatie voor ter besluitvorming door Provinciale Staten. Daarmee geven we tevens invulling aan de verplichting vanuit de Omgevingswet en de Wet versterking participatie.

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en –uitvoering

In 2023 voeren we bij geplande beleidsvormingsprocessen tenminste drie experimenten uit met verschillende vormen van participatie.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Experimenten met verschillende vormen van participatie bij geplande beleidsvormingsprocessen	3	0	0	0

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

De opkomstcijfers in Noord-Brabant van verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden, weergegeven in % kiezers/stemgerechtigden (BBV verplichte indicator)
Afspraak is geen streefwaarde op te nemen, maar achteraf te rapporteren over de opkomst.

De opkomst bij verkiezingen voor Provinciale Staten van Noord-Brabant op 15 maart 2023 bedroeg 55,5%.

Organiseren bestuurlijke samenwerking

In 2023 organiseren we tenminste acht ontwikkeldagen samen met de regio.

Wat willen we bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Indicator:

- Eind 2023 kunnen we minstens 75% van de Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen als 'voldoet' beoordelen en is er geen die een 'voldoet niet' heeft gekregen. (Beoordelingen: voldoet/ voldoet gedeeltelijk/ voldoet niet)

- Ten aanzien van interbestuurlijk toezicht op informatie- en archiefbeheer krijgt in ieder geval één gemeente het oordeel 'Voldoet niet'. De toezichtontvangster heeft niet uiterlijk 15 juli het gevraagde informatiearrangement aangeleverd. Na afstemming met IBT heeft de betreffende gemeente ervoor gekozen om eerst te investeren in het op orde brengen van haar informatiehuishouding, en volgend jaar alsnog toezichtinformatie aan te leveren. Vanwege de vluchtelingencrisis, is de druk op de gemeenten groot om te kunnen voldoen aan de taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders. De taakstelling is het afgelopen jaar enorm toegenomen en blijft de komende tijd hoogstwaarschijnlijk onverminderd hoog. Voor Omgevingsrecht geldt dat nog niet alle gemeenten een definitieve beoordeling hebben ontvangen. Zoals het er nu naar uitziet "Voldoet" meer dan 75% van de gemeenten, echter drie gemeenten krijgen het oordeel: "Voldoet niet". Deze gemeenten worden daardoor onder actief toezicht geplaatst.

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht. (BBV verplichte indicator)

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	0	0	0	0

We beoordelen of Gemeenten, Waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen hun wettelijke taken uitvoeren conform de wet

Indicator	2023	2024	2025	2026
% toezichtontvangers dat door ons op één of meer toezichtsgebieden wordt beoordeeld	100%*	100%*	100%*	100%*

* Aantal toezichtontvangers op 1-1-2022: 101

We stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren via toezicht

Interbestuurlijk Toezicht (IBT) voert behalve systematisch toezicht ook periodiek themaonderzoeken uit met betrekking tot actuele risicothema's. We delen uitkomsten en aanbevelingen door middel van beoordelingsbrieven, kleurenkaartjes, onderzoeksrapporten en tijdens regio- dan wel kennisbijeenkomsten. In lijn met wat het programma Agenda Toekomst (Interbestuurlijk) Toezicht voorstaat, willen we stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren en best practices delen.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal georganiseerde regio/kennisbijeenkomsten	4	4	4	4

- Naar verwachting vinden dit jaar twee kennisbijeenkomsten plaats, voor de toezichtgebieden informatie- en archiefbeheer en huisvesting vergunninghouders. Twee regiobijeenkomsten voor het toezichtgebied omgevingsrecht worden uitgesteld naar 2024 vanwege personele omstandigheden.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Eind 2023 loopt het huidige bestuursakkoord af en daarmee ook de uitvoeringsagenda Brede Welvaart. Vanwege de onzekerheid dat er momenteel nog geen nieuw bestuursakkoord is verwachten we niet voor eind 2023 een nieuwe uitvoeringsagenda te hebben.
- De hoogte van de uitgaven in verband met de nog lopende bestuursovereenkomsten met gemeente Halderberge en gemeente Steenberghe zijn mede afhankelijk van grondverkoop in 2023 op basis waarvan aan de gemeenten vergoedingen worden uitgekeerd en daarmee onzeker.
- In de begroting 2023 is, in afwachting van nadere uitwerking, een bijdrage gereserveerd van € 1,5 mln. aan IPO voor tegemoetkoming Zeeland in het verdeelmodel provincies zoals deze nu geldend is. Over voorwaarden en duur van deze bijdrage hebben we via het IPO bestuur bezwaren geuit en daarom worden deze middelen momenteel aangehouden. We zijn met Zeeland in gesprek over deze tegemoetkoming.
- Bij het huidige (demissionaire) kabinetsbeleid blijft onverminderd een grote financiële onzekerheid voor gemeenten voor het jaar 2026 en latere jaren. Voor het toezicht op de gemeentebegroting 2024 (per einde 2023) kan dit invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van de rol van het financieel toezicht

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
1. Bestuur en veiligheid	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	27.870	-4.379	23.491
Baten	2	-	2
Saldo baten en lasten	27.868 N	4.379 V	23.489 N

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Het programma ligt grotendeels op koers. De maatschappelijke opgaven doen beroep op de beperkte ruimte in Brabant. Samen met een breed netwerk van partners werken we als provincie in opdracht van het Rijk aan het ruimtelijk voorstel van Brabant. Een integraal aanbod dat laat zien hoe we als Brabant de opgaven van het Rijk verbinden aan onze Brabantse ambities, wat daarin mogelijk en haalbaar is en welke keuzes daarvoor gemaakt moeten worden. Het ruimtelijke voorstel, voorzien in oktober 2023, zal eind dit jaar leiden tot een ruimtelijk arrangement met daarin afspraken tussen Rijk en provincie (zie [statenmededeling voortgang ruimtelijk voorstel](#)).

Naast de opgave in het landelijk gebied, de klimaat en energieopgave is ook de verstedelijkingsopgave een belangrijk onderdeel van de ruimtelijke puzzel. Op dit moment wordt gewerkt aan het ontwikkelperspectief en de 1e uitvoeringsafspraken NOVEX Stedelijk Brabant. In het BO-Leefomgeving van 13 juni 2023 is ingestemd met het eindconcept van het ontwikkelperspectief. Partijen pakken nu de uitvoering op in gezamenlijke uitvoeringsagenda's van provincie, Rijk, waterschappen en stedelijke regio's (zie [statenmededeling Ontwikkelperspectief NOVEX Stedelijk Brabant](#)). Samen met gemeente en Rijk uitvoering gegeven aan concrete gebiedsopgaves zoals Eindhoven XL en 't Zoet in Breda, maar ook aan de ontwikkeling van gebieden in andere gemeenten. Zo hebben Moerkdijk, Waalwijk, Oss en Tilburg een bijdrage vanuit het Rijk gekregen voor de versnelling van de realisatie van in totaal 2.452 woningen. We geven uitvoering aan de in maart afgesloten [regionale woondeals](#). In deze regionale woondeals is door GS samen met gemeenten, Rijk en andere partijen de provinciale woningbouwopgave vertaald naar concrete locaties en afspraken over de versnelde uitvoering van de woningbouw. Ook ondersteunen we gemeenten via de regeling [Flexpool wonen](#) met als doel om woningbouwplannen sneller te kunnen verwerken. Tevens ondersteunen we initiatieven voor [collectieve woonvormen](#) en zetten we in op het realiseren van [flexwoningen](#). Ondanks de inspanningen blijft de opgaven onverminderd groot en zal voor 2023 de gewenste toename van het woningaanbod helaas niet gehaald worden.

Ten aanzien van werklocaties wordt gewerkt aan de verduurzaming van bedrijventerreinen via het project [Grote Oogst](#). Inmiddels zijn voor 12 bedrijfsterreinen plannen van aanpak opgesteld. Onze inzet is om op basis van de ervaringen bij de betrokken bedrijfsterreinen de inzet op verduurzaming verder verbreden naar meer bedrijventerreinen. Ook heeft aanpassing van de interim gegevensverordening plaatsgevonden om de ontwikkeling van grootschalige logistiek op ongewenste locaties te beperken (zie Statenvoorstel [PS 27/23](#)).

De onherroepelijke uitspraak door de RvS over de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) wordt niet eerder dan oktober verwacht. De besluitvorming over het vervolg naar aanleiding van deze uitspraak wordt voorgelegd aan de Staten. De middelen voor GOL worden op dit moment doorgeschoven (zie [memo gedeputeerde](#)).

Tot slot is na opwerking in 2022 het [Beleidskader Leefomgeving](#) aangeboden aan PS en is door GS het ontwerp beleidskader Wonen en Werken vastgesteld. De vaststelling van beide beleidskaders is voorzien in de tweede helft 2023.

De uitvoering van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 (BOS) gaat onverminderd verder, en vraagt dat we steeds blijven inspelen op een aantal onzekerheden die verbonden zijn aan de landelijke beleidsontwikkeling. Zo wordt er vanuit het staande stikstofbeleid actief bijgedragen aan de beleidsontwikkeling die plaatsvindt naar aanleiding van de bevindingen uit de natuurdoelanalyses, die aantonen dat huidige beleidsinzet niet voldoende is. Deze beleidsinzet wordt (mede) verankerd in het

Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG). Het gaat hierbij juist ook om daadwerkelijke depositieverlaging.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

Indicator:

- Werkend stelsel om wettelijke taken, zoals beoordeling van ruimtelijke plannen, onder de Omgevingswet uit te kunnen voeren

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Uitvoering geven aan nieuwe Omgevingswet

De invoering is uitgesteld tot 1 januari 2024.

Uitvoering geven aan verstedelijkingsstrategie middels het vaststellen ontwikkelperspectief en uitvoeringsafspraken NOVEX stedelijk Brabant

Participeren in 10 tot 12 stedelijke transformaties

Faciliteren transformatie landelijk gebied

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

Indicatoren:

- Toename woningvoorraad: in de periode 2022 t/m 2030 worden, in lijn met de Nationale Woon- en Bouwagenda (NWBA), 119.500 woningen (ca. 13.250 per jaar) aan de voorraad toegevoegd, waarvan:
 - 36.000 sociale huurwoningen (ca. 4.000 per jaar)
 - 43.750 middeldure huur- (< € 1.000, -) en betaalbare koopwoningen, onder de € 355.000 (ca. 4.850 per jaar).
 - Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. twee derde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.
- In 2022 zijn 13.850 woningen aan de Brabantse voorraad toegevoegd, het hoogste niveau in 25 jaar. Dit jaar laten de groeicijfers een minder rooskleurig beeld zien. De inschatting voor 2023 komt uit op een (netto) groei van de voorraad met ca. 11.000 woningen. De oorzaken zijn divers, waaronder bouw- en energieprijzen, renteontwikkelingen, de stikstofproblematiek, etc. Ondanks het minder rooskleurige beeld blijven we ons inspannen om de benodigde woningbouwaantallen te halen. Dit doen we bijvoorbeeld door programmeringsafspraken te maken over (betaalbare) woningbouw en het stimuleren van extra flexwoningen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Actualiseren van regionale afspraken over woningbouwaantallen, betaalbaarheid en doelgroepen

Stimuleren van nieuwe woonvormen

Actualiseren informatie over bevolking, bouwen en wonen

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van vitaliteit en toekomstbestendigheid van werklocaties

Indicatoren:

- **Ontwikkeling van werklocaties**
Per regio/Regionaal Ruimtelijk Overleg (RRO) komen we tot een afsprakenkader om de vraag naar en aanbod van werklocaties/bedrijventerreinen in evenwicht te brengen en te houden. Vraaggericht ontwikkelen maakt daarvan deel uit.
- **Verduurzamen van werklocaties**
13 bedrijventerreinen, waar maatregelen worden genomen betreffende de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie (grote "oogst")

- **Versterken campussen**

Positie van campus in ecosystemen te versterken en daarmee toename van bedrijvigheid en aantal werknemers:

Aantal bedrijven: 2023 > 2022

Aantal werknemers: 2023 > 2022

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van verduurzaming op 13 'Grote Oogst' locaties

Faciliteren van campussen

Actualiseren van (regionale) afspraken inclusief (on)mogelijkheden XXL-logistiek

In september 2022 hebben GS nieuwe prognoses voor de ruimtebehoefte van bedrijventerreinen vastgesteld. Regio's/gemeenten zijn gevraagd om uiterlijk eind 2023 nieuwe regionale afspraken te maken, mede gebaseerd op deze nieuwe prognoses. De verwachting is dat niet eind 2023, maar medio 2024 in alle (sub)regio's met gemeenten nieuwe regionale afspraken gemaakt zijn. Ter ondersteuning van het selectieve clusteringsbeleid grootschalige logistiek met regionale meerwaarde, zijn eind 2022 wel in alle regio's afspraken gemaakt met gemeenten over beperking van de ontwikkeling van grootschalige logistiek op ongewenste locaties. Deze afspraken zijn de basis geweest voor het voorbereidingsbesluit dat PS op 3 maart 2023 hebben vastgesteld.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Veel van de prestaties worden geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee geeft dat ook onzekerheden ten aanzien van de (timing van) uitputting van budgetten. Voorbeelden hiervan zijn de uitnutting van de regelingen Flexpool stimulering woningbouw en de regeling Collectieve wooninitiatieven (beiden afhankelijk van aanvragen), de uitgaven voor Werklocaties en de invoering omgevingswet.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

2. Ruimte en wonen	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	69.954	-37.499	32.455
Baten	30.834	-19.402	11.432
Saldo baten en lasten	39.120 N	18.097 V	21.023 N

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Het programma ligt deels op koers. Als provincie hebben we wettelijke taken om te komen tot een klimaatrobuust water- en bodemsysteem. We werken aan schoon, voldoende en veilig water, een schone en vitale bodem en aan klimaatadaptatie. De opgaven zijn groot en urgent: de huidige toestand van water en bodem in Brabant is op veel plekken onvoldoende en er wordt niet voldaan aan de wettelijke doelen ([Europese Kaderrichtlijn water – KRW](#)) voor waterkwaliteit en tegengaan van verdroging. Veel natuurgebieden in Brabant zijn daarbij structureel verdroogd.

De KRW is daarbij niet vrijblijvend: uiterlijk eind 2027 moeten alle wateren in een goede toestand zijn. In diverse projecten - beek- en kreekherstel, hydrologische maatregelen voor Natura2000 en natte natuurparels - wordt gewerkt aan het behalen van de KRW-doelen. Meerdere projecten starten of komen in afronding zoals project Vloeiweide Breda, Kleine Beerze, de Raam en Reusel-de Mierden. Klimaatverandering wordt steeds actueler, zoals ook blijkt uit de afgelopen jaren met extreme wateroverlast (2016, 2021) en langdurige perioden van droogte en warmterecords (2014, 2018, 2019, 2020). En ook in 2022 en 2023 zagen we hittegolven en extreme droogte in Europa vroeg in het jaar, gevolgd door piekbuien met veel wateroverlast (zie ook de Klimaatverhalen op www.klimaatadaptatiebrabant.nl). In oktober 2023 verschijnen de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI.

In 2023 zijn we gestart met de uitvoering van het project BodemUP 2.0 om de bodemvitaliteit te versterken. Met BodemUP 2.0 worden de komende jaren 2200 Brabantse boeren begeleid bij het nemen van maatregelen om de bodem- en waterkwaliteit en het productievermogen te verbeteren. Een belangrijk instrument binnen de BodemUP is het [BedrijfsBodemWaterPlan](#) (BBWP). Dit is een digitale tool die op perceelniveau de meest effectieve maatregelen aangeeft. Daarnaast is het Netwerk Vitale Bodem Brabant gelanceerd. Via dit netwerk delen en ontwikkelen we kennis. Partners hierin zijn kennisinstellingen, bedrijfsleven, overheden en ZLTO.

Naast verdere uitvoering van het [RWP](#) staat 2023 in het teken van beoordeling en implementatie van aanvullend beleid, onder meer het rijksbeleid 'Water en Bodem Sturend'. Naar verwachting is hiervoor een [beleidsaanvulling](#) van het provinciale RWP 2022-2027 nodig. Daarnaast wordt verdere invulling gegeven aan de onderdelen water en bodem in de [ruimtelijke puzzel](#) van Brabant en het Brabants Programma Landelijk gebied (BPLG), waarvoor in juli 2023 aan LNV [een aanbiedingspakket](#) is aangeboden.

De afgelopen maanden hebben het beeld bevestigd dat de in het RWP vastgestelde opgave voor water en bodem, het beschikbare budget van het RWP overstijgt (zoals reeds als risico gemeld bij de [Visie Klimaatadaptatie](#) en [Statenvoorstel RWP](#)), waarbij we tevens een druk op het budget zien vanuit uitvoeringsrisico's op diverse terreinen. We kijken naar een aanscherping van dit beeld en zoeken tegelijkertijd naar aanvullende financiering zoals vanuit het Transitiefonds landelijk gebied en natuur.

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).

- Voldoende grondwater voor de natuur: Acreaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Bovenstaande indicatoren vergen een lange termijn aanpak en medewerking van veel partijen. We moeten meer inzet plegen om bovenstaande indicatoren tijdig te halen. Daarom hebben we in 2021 nadere afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2021-2027, de concept Droogteagenda Grondwaterconvenant 2021-2027, de Droogteagenda 2023 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs). Daarnaast is Gedeputeerde Staten met Brabant Water een nieuwe [bestuursovereenkomst 2023-2030](#) aangegaan voor een duurzame drinkwatervoorziening in de toekomst. Waarbij ook afspraken richting de industrie zijn opgenomen. De waterschappen hebben aanvragen ingediend op basis van de Bijdrageregeling Water en Bodem, waarmee middelen naar de waterschappen gaan voor projecten gericht op verdrogingsbestrijding ten behoeve van de natte natuurparels.

Wat gaan we daarvoor doen?

Grondwateronttrekkingen

Ook in 2023 loopt het proces rond de vermindering van grondwateronttrekkingen in samenwerking met de waterpartijen als onderdeel van het grondwaterconvenant en de (concept) Droogteagenda.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in mln. kubieke meter	285	(*)	(*)	(*)

(*) afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.

Verminderen van de grondwateronttrekkingen vragen een lange termijn aanpak. In de concept Droogteagenda zijn doelstellingen t.a.v. de gewenste reductie van onttrekkingen met o.a. de drinkwaterbedrijven en de grote industrie afgesproken. De basis voor de uitgangspunten in de concept Droogteagenda zijn de afspraken uit het Grondwaterconvenant en adviezen uit het adviesrapport 'Zonder water geen later' van de onafhankelijke droogtecommissie voor Brabant.

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

In 2023 zetten we vol in op projecten uit de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen om de KRW-opgave te behalen.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief)	300	3.500	6.500	8.000
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief)	300	7.000	13.000	18.000

- De uitvoering van de verdrogingsopgave binnen en buiten de Natte Natuurparels (NNP) betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Daarbij vormt het beschikbaar krijgen van grond het grootste knelpunt voor de uitvoeringspartners. Het behalen van de streefwaarden over de periode 2023-2026 is onzeker.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling om '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

- De waterkwaliteit voldoet niet overal aan de wettelijke eisen. Dit komt mede doordat het in uitvoering krijgen van oppervlaktewaterprojecten door de gebiedspartners meer tijd vergt dan voorzien, en het effect van maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden door de complexiteit van het bodem- en watersysteem pas met enkele jaren vertraging zichtbaar is (mede door nalevering van vervuiling). Daarnaast verhinderen externe factoren het behalen van de provinciale doelstellingen, zoals vervuiling vanuit Vlaanderen, effecten van klimaatverandering en niet-optimaal werkende wetgeving zoals mestbeleid vanuit de Rijksoverheid.

In het kader van 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander' constateren we dat schoon drinkwater een essentiële basis vormt voor een gezond leven en hanteren we als gezondheidsindicator het "Aantal van 8 meest met nitraat vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden die moeten voldoen aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025".

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon grondwater

Indicator	2023	2024	2025	2026
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan 7e NAP in de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden (*)	65%	70%	80%	
Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025	6	6	8	
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2022-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig)	80%	80%	80%	80%

(*) Het 7e NAP heeft een looptijd tot en met 2025.

Schoon oppervlaktewater

In 2023 zetten we vol in op projecten uit de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen om de KRW-opgave te behalen.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en krekken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	45	300	400	410
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	34	125	150	155

De uitvoering van beek- en kreekherstel, natuurvriendelijke oevers en vismigratieknelpunten betreffen complexe gebiedsprocessen die van de gebiedspartners meer voorbereiding vergen dan gedacht. Daarbij vormt het beschikbaar krijgen van grond het grootste knelpunt voor de uitvoeringpartners. Het behalen van de streefwaarden over de periode 2023-2026 is onzeker.

Wat willen we bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig. (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2023	2024	2025	2026
<i>Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:</i>				
– Brabantse Delta	21,4			3.4(***)
– Aa en Maas (*)				
– De Dommel (*)		(**)		
– Rivierenland				

(*) aan de hand van laatste toetsing spelen er bij deze waterschappen geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.

(**) nader te bepalen: in 2024 worden de keringen langs de Afgedamde Maas getoetst, voornamelijk op piping. Daarna pas inzicht in mogelijke verbeteropgave.

(***) aanvullende opgave boven op de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2023	2024	2025	2026
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Oeffelt	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2027
• IRM pilot Hoogwater 's-Hertogenbosch/ Crèvecoeur	Vervolgafspraken	Vervolgafspraken in combinatie met aanpak in regionaal watersysteem		

- Verlengde brug Veerweg Alphen

Realisatie

Afronding

De lopende rivierverruimingsprojecten die binnen Brabant zijn gelegen zijn 'Ruimte voor de Maas bij Oeffelt' en 'Meanderende Maas' (incl. de dijkversterking Ravenstein-Lith). Beide projecten zijn in de planuitwerkingsfase. Bij project 'Oeffelt' spelen belemmeringen ten aanzien van stikstof, gestegen kosten (inflatie) en het toekomstig eigenaarschap van het nieuwe brugdeel (dat nodig is over de te creëren doorstroombopening in het landhoofd van de aanbrug N264 van Oeffelt naar Gennepe).

Voortgang ruimtelijke inbedding en wettelijke goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2023	2024	2025	2026
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Cuijk-Ravenstein	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Lith-Bokhoven	Voorverkenning			
• Moerdijk-Drimmelen		Verkenning	Verkenning	
• Doeveren	Verkenning			
• Geertruidenberg-Amer-Donge-Wilhelminakanaal (GeA-WAD)	Voorverkenning/ Ingangstoets			
• Standhazensedijk-Drimmelen (versnelde aanpak binnen Moerdijk-Drimmelen)	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	
• Willemstad-Noordschans	Verkenning			

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit
Indicator:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritair N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

 Een vitale landbouwbodem verhoogt het natuurlijke productievermogen van de grond en vergroot de weerbaarheid van de gewassen tegen gewasziekten. Een vitale bodem gaat efficiënt om met mineralen en beperkt zo het uitspoelen van nutriënten naar het grond- en oppervlaktewater. Verder bevordert een vitale bodem de biodiversiteit.

Hoe vitaler de bodem is, hoe beter de effecten van klimaatverandering (zoals lange perioden van droogte en extreme regenbuien) opgevangen kunnen worden.

Het besef dat een vitale bodem een oplossing biedt voor de vele opgaven waarvoor we aan de lat staat groeit. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de [Kamerbrief "Water en Bodem sturend"](#), waarmee het kabinet water en bodem sturend wil laten zijn bij de ruimtelijke inrichting van ons land. Herstel van de vitaliteit van de bodem vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar.

Voor bodemvitaliteit zijn nog geen breed geaccepteerde normen. Hier vindt landelijk en Europees nog discussie over plaats onder andere met de kennisinstellingen Wageningen Universiteit (WUR), Nutriënten Management Instituut (NMI) en het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO).

Daarom staan deze lange termijn indicatoren op oranje. In 2023 zijn de voorbereidingen getroffen zodat we in 2024 kunnen starten met het monitoren van de genomen maatregelen binnen BodemUP.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp en/of Natuurinclusieve landbouw/ biologische landbouw	3.000	6.000	12.000	20.000

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

De kennis over bodemvitaliteit en duurzaam bodembeheer is volop in ontwikkeling. We ondersteunen projecten en onderzoeken die bijdragen aan kennisontwikkeling. Via onder andere BodemUP, het Netwerk Vitale Bodem Brabant, samenwerking met het onderwijs (de 'groene' opleidingen van het MBO (practoraat) en HBO (lectoraat)) delen en verspreiden we nieuwe en bestaande praktijkkennis en methoden voor verduurzaming van de voedselproductie.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500	500

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en water robuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en water robuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Een klimaatbestendige en water robuuste inrichting van Brabant vereist een transitie in het stedelijk en landelijk gebied. Waar Brabant nog volledig is ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van water, moeten we de omslag maken naar het vasthouden en koesteren van water. We staan nog aan het begin van deze transitie. De komende jaren zullen onder meer de ontwikkelingen in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied en het Ruimtelijk Voorstel met de regionale uitwerking van de [Kamerbrief "Water en Bodem sturend"](#) sterk bepalend zijn voor de voortgang op een klimaatbestendige en water robuuste inrichting van Brabant. De gewenste transitie in de omgang met water in het licht van een veranderend klimaat vereist ook een omslag in denken en handelen én samenwerking door alle partijen in Brabant, van burger tot bedrijfsleven. In 2023 verschijnen de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI. Onduidelijk is of onze inspanningen voldoende blijken met het oog op de snelheid van klimaatverandering. Daarom staat deze indicator op 'oranje'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2023	2024	2025	2026
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	1

Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	30%	50%	70%	90%
--	-----	-----	-----	-----

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	10	15	20	25

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De komende jaren gaan de ontwikkelingen in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) en het Ruimtelijk Voorstel, met de regionale uitwerking en verankering van de Kamerbrief "Water en Bodem sturend" sterk bepalend zijn voor de voortgang op een klimaatbestendige en water robuuste inrichting van Brabant.
- De provinciale [Kaderrichtlijn Water](#) opgave voor voldoende en schoon water vergt meer voorbereidingstijd dan door onze uitvoeringspartners, in het bijzonder de waterschappen, gedacht en vergt vanwege kostenstijgingen meer middelen dan heden beschikbaar. Dit onder meer vanwege de complexiteit van de uit te voeren projecten, waardoor de KRW- doelrealisatie 2027 verder onder druk staat en te behalen prestaties in 2023 lastig te ramen zijn. Dit is onderwerp van de programmeringsgesprekken en bestuurlijke gesprekken met de waterschappen over de uitvoering van de Maatwerkovereenkomsten (MOKs).
- De provincie heeft diverse bijdrage- en subsidieregelingen open staan zoals de Maatwerkovereenkomsten (MOKs) met de waterschappen en de subsidieregelingen in het kader van het Deltaprogramma waarbij de realisatie in een begrotingsjaar sterk afhankelijk is van de ingediende aanvragen.
- De belemmeringen bij de rivierverruimingsprojecten 'Ruimte voor de Maas bij Oeffelt' en 'Meanderende Maas' kunnen leiden tot een vertraagde start van de realisatiefase.
- Bij de samenwerkingsovereenkomst realisatie heropening Roode Vaart waarbij gemeente Moerdijk en de provincie risicodragende partijen zijn, speelt een juridisch geschil tussen de gemeente Moerdijk en de realiserende bouwcombinatie. Daarnaast is er een geactualiseerde kostenraming. Eind 2023 komt meer zicht op de financiële impact van deze ontwikkelingen.
- Vaarwegen: in verband met de bestuurswisseling bij Waterschap Brabantse Delta wordt hun desbetreffende Kadernota in november 2023 opgesteld. Dit kan leiden tot aanpassingen in de uitgavenplanning met betrekking tot het onderhoud op provinciale vaarwegen bij de slotwijziging.
- De provincie verwacht een rijksbijdrage in de vorm van een specifieke uitkering (SPUK) in het kader van BodemUp 1.0. Het is nog onduidelijk wanneer het Rijk over zal gaan tot beschikking.

Financieel overzicht

	Bedragen x € 1.000		
3. Water en Bodem	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	51.412	-3.032	48.380
Baten	10.493	2.366	12.859
Saldo baten en lasten	40.919 N	5.399 V	35.520 N

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Natuur

Het programma ligt grotendeels op koers. In de afgelopen tijd is voortvarend doorgewerkt aan de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant en het herstel van de N2000-gebieden.

Via [Burap-I 2023](#) zijn de doelen en bijbehorende indicatoren voor Natuur zoals vastgesteld in het [Beleidskader Natuur 2023-2030](#) verwerkt in de provinciale begroting. Omdat het Beleidskader Natuur is vastgesteld na verzending van de Begroting 2023 aan PS zijn de toelichtingen op de doelstellingen en prestaties voor Natuur terug te vinden in Burap-I 2023 in plaats van in de Begroting 2023.

In het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) heeft het Rijk aan de provincies gevraagd om aan de slag te gaan met de uitwerking van de richtinggevende doelen op het gebied van natuur, water en klimaat en een provinciaal gebiedsprogramma op te stellen.

In juli 2023 heeft de provincie Noord-Brabant [een eerste pakket voor het BPLG](#) (Brabants Programma Landelijk Gebied) aan het Rijk aangeboden. Het bevat de Houtskoolschets landelijk gebied én een pakket 'no regret'-maatregelen waar de provincie op korte termijn mee aan de slag wil. De Houtskoolschets BPLG is een gecombineerde aanpak van natuur-, stikstof-, water- en klimaatdoelen én de transitie van de landbouw in Brabant. Een flink deel van het bestaande natuurbeleid is onderdeel van het BPLG, zoals Natura 2000 en het Natuurnetwerk. Aanvullend op het bestaande natuurbeleid is de opgave voor 30% natuurherstel volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), zoals beschreven in het NPLG. Er wordt gewerkt aan een uitvoeringsstrategie BPLG, die voortborduurde op de werkwijze van de [groenblauwe gebiedsgerichte aanpak](#). Eind 2023 zal het voorontwerp BPLG worden vastgesteld, waarin de input van een nieuw bestuursakkoord en (landelijke) ontwikkelingen op het gebied van landbouw en stikstof zijn verwerkt.

De uitvoering van het natuurbeleid wordt voor wat betreft de gebiedsgerichte maatregelen meer in samenhang met andere opgaven (water, bodem, stikstof, klimaat, landbouw) opgepakt in de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak. In circa 150 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de uitvoering van de groene en blauwe opgaven. In en rondom zeventien van deze gebieden komen veel opgaven nauw samen. Het gaat hier om veertien stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en om drie gebieden met een grote klimaatopgave. U bent via twee Statenmededelingen geïnformeerd over [de voortgang van de gebiedsprocessen groenblauwe gebiedsgerichte aanpak](#) en [de voortgang van het instrumentarium van de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak](#).

Uit [de natuurdoelanalyses die voor vijftien Natura2000 gebieden zijn opgeleverd](#) is gebleken dat in alle gebieden een of meerdere habitats/soorten vallen onder de categorie "nee, tenzij". Dit betekent dat behoud op dit moment niet geborgd is en de instandhoudingsdoelstellingen buiten bereik zijn en aanvullende maatregelen genomen moeten worden om de instandhoudingsdoelstellingen op termijn te halen. Inmiddels zijn de natuurdoelanalyses van vier Brabantse gebieden [beoordeeld door de Ecologische Autoriteit](#). Uit de adviezen blijkt dat de natuurdoelanalyses goed in elkaar zitten en de conclusies over de habitats/soorten worden gedeeld.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

De Wnb-vergunningverlening voor aanvragen met extra stikstofeffecten is als gevolg van de staat van de natuur stil komen te liggen. Beleidsmatig wordt hard gewerkt om de instandhoudingsdoelen weer te bereiken. In samenwerking met de omgevingsdiensten is het handelingsperspectief voor toezicht en handhaving aangepast op de gevolgen van de natuurdoelanalyses voor de uitvoering. Deze ontwikkelingen blijven een grote mate van wendbaarheid, samenwerking en focus vragen in de komende periode voor de provincie en de omgevingsdiensten.

Milieu

Het [Beleidskader Milieu 2023-2030](#) is vastgesteld, net als de [Uitvoeringsagenda 2023](#). De Uitvoeringsagenda 2024-2027 wordt eind 2023 opgesteld.

De eerste [5 projecten](#) uit de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord (SLA) zijn in uitvoering. De lopende projecten gaan over:

- emissieverlaging binnen het onderhoudscontract voor provinciale wegen,
- een pilot voor combiluchtwassers,
- aanleg van walstroom in de haven van Moerdijk,
- het faciliteren en stimuleren van gemeente bij toetreding of deelname aan het Schone Lucht Akkoord
- een bijdrage voor twee roulerende meetpunten. Vanaf juli 2023 staan deze in de Gilze (gemeente Gilze en Rijen) en in Engelen (gemeente 's-Hertogenbosch).

Het Project Grote Oogst (emissieverlaging op bedrijventerreinen) vervalt in het kader van Specifieke Uitkering (Spuk) SLA, omdat de opdracht niet uitgevoerd kon worden door het bureau wat ingehuurd was (mede vanwege de vertrouwelijkheid van benodigde data). We zijn nu zelf een traject gestart om meer inzicht te krijgen in stikstof data en uitstoot en vergunde ruimte.

De interne uitraag voor nieuwe SLA-projecten die in aanmerking komen voor een rijksbijdrage in 2023/2024 heeft geen nieuw project aanvragen opgeleverd. De voorwaarden van de Spuk SLA regeling werken beperkend. Bijvoorbeeld de voorwaarden dat er geen andere subsidiëring mag zijn en dat projecten binnen 3 jaar na toekenning moeten zijn voltooid. Met het ministerie zijn de ervaringen besproken en is de laatste voorwaarde reeds versoepeld.

Pre(geluid)sanering is nog niet van start kunnen gaan (o.a. door wederom uitstel Omgevingswet tot 1 januari 2024), maar is wel in voorbereiding. Eerste conceptsaneringsplannen zijn vrijwel gereed.

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

In 2027 hebben we zicht op het beschikbaar hebben van de meeste gronden voor het Natuurnetwerk Brabant (NNB), via verwerving of functieverandering. In het rijksdeel van het NNB wordt gestaag voortgang geboekt. In 2023 halen we waarschijnlijk de voor dit jaar beoogde omvang, maar het is nog onzeker of we de totale opgave van 6.500 hectare Rijks NNB eind 2027 halen. Partners geven opnieuw aan dat het beschikbaar krijgen van NNB-gronden op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden, zeker nu flexibel begrenzen niet meer mogelijk is. Door de bezuiniging op het programma Natuur en door prijsstijgingen bij het NNB hebben we voor een deel van de opgave (770 ha van de 9.600 ha) vooralsnog geen budgettaire dekking meer.

Er is veel progressie geboekt in de realisatie van het provinciaal NNB. Het bereiken van ons doel van 3.100 hectare provinciaal NNB komt in zicht.

In 2030 is het netwerk volledig ingericht en worden de natuurgronden beheerd. Ook wordt het steeds meer duidelijk dat onze manifestpartners niet alle natuurgronden kunnen en willen beheren. Het vinden van voldoende andere eindbeheerders vraagt ook de komende jaren onze aandacht.

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving/ functieverandering

Indicator	2012 t/m 2027	2023	2024	2025	2026
Gerealiseerde ha (cumulatief)	8.830	6.000	6.700	7.400	8.000

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2023	2024	2025	2026
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.430	8.000	9.000	10.000	11.000

De meerjarenplanning van de inrichting is aangepast omdat de geplande cumulatieve realisatie van 9.200 ha in 2023 niet gehaald wordt. Partners geven aan dat bij de inrichting van gebieden vaak sprake is van een combinatie van ecologische en hydrologische inrichtingsmaatregelen. Hydrologische maatregelen, met name het opzetten van het waterpeil, kan pas plaatsvinden als alle gronden in een gebied beschikbaar zijn. Dat is vaak nog niet het geval. Dat zorgt voor vertraging van de inrichting. De inrichting wordt bij voorkeur in samenhang opgepakt omdat dit kostenefficiënter is.

Bovendien zijn de kostenstijgingen onder andere door sterk stijgende tarieven van aannemers een factor waardoor onze partners regelmatig het starten met inrichtingswerkzaamheden uitstellen.

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2035	2023	2024	2025	2026
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	170	300	377	454

De meerjarenplanning van de realisatie is aangepast omdat de geplande cumulatieve realisatie van 259 ha in 2023 niet gehaald wordt. Het tempo van de realisatie van EVZ blijft laag. Op dit

moment is er wel reeds voor 300 hectare subsidie verstrekt. Het realiseren van EVZ's is complex en van verschillende factoren afhankelijk. Er is bijvoorbeeld per EVZ sprake van meerdere grondeigenaren. Partners, met name gemeenten, geven aan niet over voldoende capaciteit te beschikken (andere prioriteiten). Dit leidt tot vertraging.

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2023	2024	2025	2026
Beheerde ha via de Subsiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	82.600	83.300	84.300	85.300

De totale omvang van doorlopende beschikkingen en te verstrekken aanvragen komt in 2023 lager uit dan de eerdere prognose. Het beheer is altijd volgend op de werkelijke inrichting van nieuwe natuur in voorgaande jaren. De prognose vanaf 2024 is om die reden bijgesteld aan de nieuwe prognose voor realisatie (inrichting).

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2023	2024	2025	2026
Aantal faunapassages (cumulatief)	200	25	50	75	100

Kwaliteit van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator	2023	2024	2025	2026
Percentage van het NNB waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	60%	61,5%	63%	64,5%

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de VHR mogen nooit achteruit gaan.

- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Uit de natuurdoelanalyses blijkt dat het huidige maatregelenpakket (stikstofreductie en natuurherstel (o.a. hydrologische maatregelen)) niet voldoende is om voor alle habitats/soorten de instandhoudingsdoelen te behalen. Het behalen van de instandhoudingsdoelen is voor deze habitats/soorten momenteel buiten bereik. Er moeten aanvullende maatregelen worden genomen om de stikstofdepositie verder te reduceren en de natuur verder te versterken.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2023	2024	2025	2026
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	p.m.	Pm	p.m.	p.m.

p.m.: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld.

Uit de opgestelde natuurdoelanalyses blijkt dat op dit moment de kwaliteit en kwantiteit van beschermde soorten en leefgebieden nog onvoldoende is.

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

Het betreft een forse ambitie met vooralsnog beperkte middelen. Onderdeel van de ambitie is om de benodigde middelen te vinden door o.a. medeondertekenaars van het klimaatakkoord op hun medeverantwoordelijkheid aan te spreken, actief te zoeken naar nationale middelen en Europese fondsen en door de ambitie mee te koppelen met andere opgaven zoals woningbouw, energietransitie en circulaire economie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2023	2024	2025	2026
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	1.000	1.500	2.000	3.000

	20.000	3.500	5.000	8.000	11.000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)					

- Het tempo van bosuitbreiding wordt in belangrijke mate bepaald door de beschikbaarheid van financiële middelen en geschikte fysieke ruimte. Beide factoren zijn onzeker en vragen de nodige voorbereidingen en doorlooptijd, waardoor de indicator naar beneden is bijgesteld.

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Indicator:

In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022

- De biodiversiteit staat onder druk, ook buiten de N2000-gebieden. Maatregelen zijn erop gericht om kwetsbare soorten te behouden, maar het resultaat daarvan is met name mede afhankelijk van de mate waarin de transities naar een duurzame landbouw en energievoorziening en naar een natuurinclusieve samenleving effect sorteren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2023	2024	2025	2026
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld. Het verzamelen van monitoringsgegevens gaat door. De gegevens zijn te vinden op de website [Brabant Inzicht](#).

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2023	2024	2025	2026
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: Voor de beleidsmonitoring in de nieuwe periode van het ANLb (2023-2028) gaan we de trend in het aantal broedparen van boerenlandvogels volgen (door gebieden met en zonder beheer te vergelijken). Hiervoor wordt in 2023 de indicator bepaald en vervolgens de opdracht aanbesteed voor een nulmeting en monitoring in de daaropvolgende jaren.

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van het NPLG tussen rijk en provincie is overeengekomen.

Op 26 januari jl. heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de nieuwe stikstofdepositiecijfers voor Natura 2000-gebieden gepubliceerd. Op basis van de nieuwe depositiecijfers kan voor gevoelige habitats in Brabantse Natura 2000-gebieden het volgende geconcludeerd worden. In 2020 werd van de ruim 12.000 hectare in de 17 Natura 2000-gebieden bij bijna 11.000 ha (ca 87%) de zogenoemde Kritische Depositiewaarde voor stikstof overschreden. De prognose voor 2030 is dat dit afneemt naar ca 9.000 ha (ca 73%). De prognose voor 2030 is gebaseerd op de ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving in het kader van de Klimaat- en energieverkenning. Daarmee zou het aandeel stikstofgevoelige Natura 2000 met een stikstofdepositie onder de Kritische Depositiewaarde toenemen van ca 13% naar ca 27%. In het najaar wordt Aerius geactualiseerd, dit zal consequenties hebben voor de cijfers. Het is echter op dit moment nog niet bekend in welke mate de cijfers wijzigen. Op het moment dat er nieuwe informatie beschikbaar is, zullen wij deze met uw Staten delen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plannen voor een 'Natuurinclusief Brabant'

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal plannen in uitvoering	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: Planning volgt als in 2024 de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgesteld.

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: Planning volgt als de subsidieregeling opengesteld wordt en duidelijk is hoeveel middelen hiervoor vanuit het rijk beschikbaar komen.

Wat willen we bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

Indicator:

- In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Indicator	2023	2024	2025	2026
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Wat willen we bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren vergroening van de wijk

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: eind 2023 wordt de bron voor deze indicator samen met partners vastgesteld en daarmee de prognose bepaald.

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Indicator:

- Nog nader te bepalen

Wat gaan we daarvoor doen?

Resultaat wordt na overleg met partners bepaald

Indicator	2023	2024	2025	2026
Nog nader te bepalen	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: Resultaten en indicatoren gaan we in 2023 bepalen na overleg met maatschappelijke organisaties en nemen we op in het Plan Vergroening dat in 2024 wordt opgeleverd.

Milieu

Wat willen we bereiken?

Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

We werken eraan dat luchtkwaliteit, geluid-, en geur- en lichthinder geen overlast veroorzaken bij mens, flora en fauna. Een ongezond buitenmilieu veroorzaakt 3,5% van alle ziektelast in Nederland. De wettelijke milieunormen zorgen voor een bepaalde basiskwaliteit. We voldoen ten minste aan de wettelijke milieunormen maar dat betekent niet dat er geen gezondheidsschade of hinder is. Daarnaast is onze ambitie om de ernst en cumulatie van milieubelasting terug te dringen. Hiermee dragen we bij aan de ambities van de provincie om gezondheid, kwaliteit van leven en welzijn te beschermen en te bevorderen. Met het Schone Lucht Akkoord hebben we afgesproken dat we een passende bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling van 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen in 2030 ten opzichte van 2016.

Indicator:

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd

Wat gaan we daarvoor doen?

Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Geluidshinder heeft een sterke invloed op de gezondheidsbeleving van Brabanders. Daarom voeren we de komende jaren een provinciale subsidieregeling uit om bewoners langs provinciale wegen in staat te stellen hun woningen te voorzien van geluidwerende maatregelen, als zij veel geluid ontvangen vanwege deze wegen.

Indicator	2023	2024	2025
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnen niveau of een binnen niveau > 36 dB)	4.800	4.400	4.000

In verband met een nieuwe rekenmethode die voorgeschreven wordt in de nieuwe Omgevingswet is het op dit moment niet mogelijk om aan te geven of de streefwaarde gehaald wordt (of in de basis nog juist is). Presanering is nog niet van start kunnen gaan (o.a. door wederom uitstel Omgevingswet), maar is wel in voorbereiding. Eerste conceptsaneringsplannen zijn gereed.

Gezondheidswinst door schonere lucht

In 2023 gaan we verder met uitvoering van de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord. We blijven inzetten op het integraal aanpakken van opgaves, en zullen hiervoor onder meer de toegekende projecten met rijksbijdrage binnen maximaal drie jaar (betreft specifieke rijksuitkering) uitvoeren.

Indicator	2023	2024	2025
-----------	------	------	------

Aantal SLA projecten dat gereed is	1	3	2
Aanvragen voor Rijkscofinanciering	3	3	2

Een aangevraagd en toegekend project (grote Oogst Locaties) is op een andere wijze gefinancierd en telt niet meer mee op deze lijst. Ondanks brede interne uitvraag bij andere programma's zijn er geen projecten geïdentificeerd die voor Spuk Sla subsidies in aanmerking kunnen komen, waardoor 3 nieuwe aanvragen in 2023 niet gehaald wordt. Voorgesteld wordt om het 'aantal SLA projecten dat gereed is' in 2024 aan te passen naar 2 en het aantal 'aanvragen' in 2023 naar 0 en in 2024 naar 1 aan te passen.

Zeer zorgwekkende stoffen

De stoffen die het meest schadelijk zijn voor mens, fauna en flora worden "zeer zorgwekkende stoffen" (ZZS) genoemd. Als een bedrijf deze stoffen naar de lucht uitstoot, dan is het bedrijf verplicht om deze uitstoot te minimaliseren. Daarover moeten zij iedere 5 jaar een Vermijdings- en reductieprogramma (VRP) toezenden, dat door de omgevingsdiensten beoordeeld wordt.

Indicator	2023	2024	2025
Percentage provinciale bedrijven * waarvan we:	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen			
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%

* Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Doelstelling percentage bedrijven waarvan we een VRP hebben ontvangen of hebben beoordeeld zal in 2023 niet worden gehaald. Op dit moment staat dit percentage op ca. 50%. De overige bedrijven betreft met name afvalverwerkende bedrijven. Voor ZZS in afval van afvalverwerkende bedrijven kan tot op dit moment geen invulling worden gegeven omdat wet- en regelgeving op dit moment ons voor het laten verstrekken van deze gegevens geen basis biedt.

Lichthinder

In 2023 wordt een actieplan lichthinder opgesteld

Indicator	2023	2024	2025
Actieplan lichthinder opgesteld.	1		

Externe Veiligheid

Conform de voorgestelde aanpak uit het beleidskader en de uitvoeringsagenda is bestuurlijk ruim ingezet op reductie van de overschrijding van het risicoplafond. Desondanks is er nog geen sprake van afname van het aantal overschrijdingen. Dit klemmt te meer nu de groei van het vervoer van gevaarlijke stoffen over de Brabantroute nog niet tot stilstand is gekomen. Het rijk is als eerste verantwoordelijk voor dit vervoer en nog niet bereid om haar verantwoordelijkheid in deze te pakken. De bestuurlijke inzet zal dan ook worden voortgezet.

Indicator	2023	2024	2025
Aantal locaties waar sprake is van overschrijding van het risicoplafond Externe Veiligheid (afname).	20%		

De bestuurlijke inzet heeft er tot op heden niet toe geleid dat het rijk beweegt en haar verantwoordelijkheid pakt door te sturen (routeren) op hoeveelheden gevaarlijke stoffen over het Brabantspoor. Het Rijk blijft van mening dat de externe veiligheid nabij het spoor op orde is en overweegt zelfs om de risicoplafonds af te schaffen. Het is dan aan de gemeenten om te verantwoorden of nieuwe woningbouw nabij het spoor veilig kan.

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH)

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel, Ruimtelijk Voorstel, Economie en Wonen wordt bewust bezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, het toezicht en de handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Indicator	2023	2024	2025	2026
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld - norm 90%	90%	90%	90%	90%
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>				
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles) *	60%	60%	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de naleving paradox genoemd.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Natuur

- De kostenontwikkeling rond de uitvoering van de wet natuurbescherming en fauna gerelateerde zaken zoals schade-uitkeringen, schadepreventie, faunabeheer en bij de daarbij betrokken Faunabeheereenheid en BIJ12 nemen gestaag toe en de reserves nemen af. Als deze ontwikkeling zich doorzet, en dat is wel de verwachting, dan worden op termijn tekorten voorzien.
- De uitvoeringskosten voor de regeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer vallen mogelijk lager uit voor de provincie Noord-Brabant als in IPO-verband ingestemd wordt met een andere verdeelsleutel van deze kosten.
- Voor het Landelijk Programma Natuur (LPN) wordt het subsidieplafond verhoogd om zo veel mogelijk aanvragen te kunnen beschikken dit jaar. Ook wordt een deel van het budget gereserveerd voor een begrotingssubsidie voor diverse projecten die niet onder de huidige regeling ingediend kunnen worden. Het is onzeker of al deze aanvragen dit jaar beschikt kunnen worden. De aanvraag voor de 2e tranche voor het Landelijk Programma Natuur voor de periode 2024-2030 wordt dit najaar bij het rijk ingediend. Het is nog onzeker of we de beschikking dit jaar ontvangen.

- Voor meerdere subsidieregelingen is het lastig om de uitgaven precies te ramen. Verschillende regelingen verstrekken vrijwel alleen grote subsidies, waardoor het verlenen van een subsidie in het huidige of het volgende jaar groot verschil kan maken voor de realisatie. Andere regelingen ontvangen soms laat in het jaar grote aantallen aanvragen waardoor onzeker is of alle aanvragen voor subsidies dit jaar beschikt kunnen worden. Deze onzekerheden spelen bijvoorbeeld bij de Stimuleringsregeling Landschap of de Gebiedsimpuls N69.
- Het is onzeker of de afhandeling van motie 55a-2022 Zonder mobiliteit staat alles stil, voor het onderdeel Natuur (betreffende sterke kostenstijgingen bij project Leegveld, Peelvenen), nog in 2023 plaats kan vinden. Wanneer de afhandeling later plaatsvindt, zal worden voorgesteld de gereserveerde middelen over te hevelen naar 2024.
- Vanuit de Specifieke uitkering Versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied zijn o.a. voor verdere kennisontwikkeling op het gebied van GGA en voor afwaardering van gebouwen middelen beschikbaar gesteld. Het is onzeker op welk niveau de realisatie voor de versnellingsvoorstellen dit jaar uit zal komen.
- Door de manifestpartners worden begrotingssubsidies aangevraagd voor de capaciteitsinzet voor de realisatie van het natuurnetwerk voor de periode 2023-2027. Doordat er vertraging is bij het ondertekenen van de samenwerkingsovereenkomsten zijn ook de subsidies nog niet ingediend en is het onzeker of ze dit jaar nog beschikt worden.

VTH

- De VTH-opdracht voor het begrotingsjaar 2024 aan de omgevingsdiensten wordt opgesteld aan de hand van nog te ontvangen input van de omgevingsdiensten. De verlening van de VTH-opdracht in het najaar kan leiden tot een aanpassing van de budgetramingen bij de slotwijziging.
- Vele maatschappelijke ontwikkelingen treffen het uitvoeren van de vergunningverlening, handhaving en het toezicht. Er is sprake van toenemende complexiteit in de vergunningverlening als gevolg van gerechtelijke uitspraken, de dynamiek door de updates van Aerius, onderzoeken m.b.t. de werking van innovaties afhankelijkheid van derden en personele capaciteit bij de omgevingsdiensten. Dit leidt tot aanvullende opgaven voor VTH, zoals het omgaan met verzoeken tot handhaving en intrekking van vergunningen.

Financieel overzicht

4. Natuur en milieu	Bedragen x € 1.000		
	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	264.788	-51.241	213.547
Baten	96.340	-28.789	67.551
Saldo baten en lasten	168.448 N	22.452 V	145.996 N

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

We staan voor vele maatschappelijke en economische uitdagingen. Op (inter)nationaal niveau, maar zeker ook regionaal en lokaal. De groei van inflatie - weliswaar lager dan verleden jaar - en de stijgende prijzen van consumptiegoederen raken Brabantse burgers direct in de portemonnee. Bovendien bevinden we ons in een fase van beperkingen door stikstof, zijn grondstoffen en materialen schaars, bevinden belangrijke handelspartners - zoals Duitsland - zich in een recessie, is de arbeidsmarkt zeer krap en kunnen grootverbruikers van energie in Brabant voorlopig geen nieuwe aansluiting krijgen op het net dan wel hun bestaande aansluiting uitbreiden. De maximale capaciteit van het stroomnet is immers bereikt. Echter, het zijn belangrijke randvoorwaarden die de Brabantse innovatie- en groeikansen belemmeren. Het is dan ook niet vreemd dat na twee jaar van hoge economische groei deze nu wat afzwakt.

Het is dus zaak om vast te houden aan de doelen en ambities die we gesteld hebben in het Beleidskader Economie en koers te houden richting 2030. De focus ligt dit jaar derhalve nog steeds op uitvoering daarvan, via een vijftal uitvoeringsagenda's op gebied van triple helixsamenwerking rondom innovaties, ruimtelijk-economische structuurversterking, data-economie, circulariteit en talent. Het betekent wel dat we wendbaar en weerbaar moeten zijn en adaptief in moeten spelen op de veranderende economische en maatschappelijke context. We lopen op schema waar het de ontwikkeling van innovatiecoalities betreft. Inmiddels is het beloofde aantal van tien gerealiseerd. Daarnaast is het aantal MKB dat ondersteuning krijgt van datacoaches groeiend en zien we dat de datamaturiteit in Brabant stijgt.

We hebben overeenkomsten gesloten met de Brabantse ontwikkelingsmaatschappij en triple helixorganisaties rondom gezamenlijke programmering; met onder andere het ministerie van Defensie en Brainport rondom de ontwikkeling van dual-use technologieën; een convenant gesloten met gemeente Breda, onderwijsinstellingen en bedrijfsleven rondom de Breda Game Hub; en hebben we met het Rijk en de Brainportregio de strategische agenda voor de mainportstatus uitgewerkt.

Om aan de grote vraag naar arbeid te kunnen voldoen zetten we onder andere extra in op om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden binnen de sectoren zorg en energie, bijvoorbeeld via Brabant Leert. Daarnaast is er aandacht voor het aantrekken en behouden van internationaal talent door bijvoorbeeld de diensten van het Expat Center Brabantbreed uit te rollen. We hebben ingezet op het stimuleren van kennisinfrastructuurversterking, ondernemerschap en leven lang ontwikkelen via onder meer de Kennispacten voor het MBO en het Hoger Onderwijs. Bovendien zetten we met de innovatiecoalitie Smart Industry 4.0 in op het verhogen van de arbeidsproductiviteit, zodat minder personeel nodig is om hetzelfde werk of zelfs meer werk te verzetten. Zodoende hebben de personeelstekorten minder impact op de bedrijfsvoering of doorontwikkeling van bedrijven.

Na de coronaperiode, waarin reizen niet of nauwelijks mogelijk was, zijn de inkomende en uitgaande missies in 2023 van waarde geweest bij het vormen en uitbouwen van internationale netwerken, die relevant zijn voor de innovatie-ecosystemen van Brabant. Met name in Europees verband zijn we interessante samenwerkingen aangegaan met overheden en bedrijven en hebben we twee succesvolle Brabant Innovation Days (BID) georganiseerd in 2023.

Aangezien de meeste uitvoeringsagenda's eind 2023 zullen aflopen wordt er tevens gewerkt aan hernieuwde Uitvoeringsagenda('s) voor de komende bestuursperiode.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Indicatoren:

- Brabantse positie op de (RIS) en (RCI) ranglijsten
 RIS is de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie, een gerenommeerde lijst van de meest innovatieve regio's in Europa (250 regio's in totaal). Onze ambitie is in 2030 minimaal bij de beste 15 regio's te horen. De huidige innovatiepositie (plek 36 in 2021) betekent dat we een uitdaging hebben.
 RCI is de Regional Competitiveness Index, eveneens van de Europese Commissie. Deze index meet het concurrentievermogen van alle Europese regio's, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en opleidingen. Brabant scoort hoog op opleidingsniveau en technologisch niveau. Huidige positie: 20 (2019)
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)
 Het BRP groeit in 2022 (t.o.v. 2021)

Wat gaan we daarvoor doen?

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Outcome-Indicator	2023	2024	2025
grondstofverbruik			In 2030 is 50% van ons primaire grondstofverbruik verminderd
Output-Indicator	2023	2024	2025
Vergroten bewustwording binnen het thema maakindustrie	85 maakindustrie bedrijven binnen ecosysteem Smart Industrie Hub Zuid geïnformeerd en gefaciliteerd op weg naar circulaire bedrijfsvoering. Binnen SIHubZuid het platform Circular Value Center opgericht. Met Stakeholders proces rondom ketenprojecten gestart. 4 ketenprojecten in voorbereiding		
Binnen het thema Voedsel en het project Agrofoodvoice worden 2 concrete initiatieven uitgevoerd m.b.v. innovatiecontracten en vouchers	Er komt geen specifiek Agrofoodvoice-programma gericht op alleen op agrofood-projecten. Zodra een nieuwe ronde van het bestaande programma Biovoice		Reststromen worden beter benut en leidt tot minder voedselverspilling, stimuleert de eiwittransitie.

start, laten we agrofoodprojecten meedraaien

Optimaliseren biobased ecosysteem

Ecosysteemonderzoek uitgevoerd en speerpuntennotitie is in ontwikkeling waar de provincie haar rol moet pakken en het verschil kan maken

Een impuls in digitalisering

Hiermee dragen we ook bij aan de gezondheidsindicator. We ondersteunen het project Brabant Connected Health met als doel om de communicatie binnen en tussen de zorgorganisaties en met de patiënt te verbeteren en via de Brabantring versterken we de infrastructuur die nodig is om veilig en snel te kunnen communiceren tussen patiënt en zorg.

Indicator	2023	2024
Datamaturiteit van het stuwende mkb	1000 MKB-bedrijven hebben online datascan gedaan	Stijging naar gemiddeld 3,5 (op schaal van 1 tot 5)
Omvang Brabantse data-economie	2 nieuwe icoonprojecten	Groei van de waarde van de Brabantse data-economie (€) met 20 %
	110 datastartups en scale ups zijn ondersteund	Groei van het aantal bedrijven in de Brabantse data-sector met 15%
	Propositie AI 4 Everyone	Groei van het aantal data-professionals in Brabant met 6 %

We versterken het organiserend vermogen in triple helix samenwerkingen op verschillende niveaus: in steden en op regionaal niveau

Indicator	2023
Geharmoniseerde jaarplannen & afsprakenkaders	6 (4 regio's, BOM & Braventure)

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen

Indicator	2023
Innovatiecoalities	9

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups.

Indicator	2023	2024	2025
Slagingpercentage innovatieve startups in Brabant	*)	*)	10% hoger dan in 2020
Aantal nieuwe snelle groeiers in Brabant	5	5	5

*) In 2022 worden met BOM en Braventure afspraken gemaakt over de activiteiten die nodig zijn om de doelstelling (2025; 10% t.o.v. 2020) te realiseren. Hiertoe wordt een jaarlijkse monitor ontwikkeld waarin de voortgang te volgen is.

Wat willen we bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

Indicatoren:

- Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator)
- Succes broedplaatsen

Wat gaan we daarvoor doen?

Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent

De huidige personeelskrapte, maar ook de verwachte toekomstige afname van de beroepsbevolking (mede als gevolg van vergrijzing en ontgroening) vragen om een extra investering in het aantrekken en behouden van talent voor de Brabantse arbeidsmarkt. En inzet op het verder creëren en behouden van een goed en fijn woon- en werk- en leefklimaat.

Indicator	2023
Aantrekken van 500 extra talenten en binden aan Brabant via de programma's Talent Attraction Programm en International Student Programm.	250

Met het Future Talent Brabant (voorheen genaamd Innovation Makers Programma) creëren we een ecosysteem, waardoor tenminste 3500 talenten de mogelijkheid krijgen om zich beter voor te bereiden en toe te treden tot de Brabantse arbeidsmarkt.

3000

Opzetten en verder uitwerken van broedplaatsen/ hybride leeromgevingen

5

Inzicht in de arbeidsmarkt ontwikkelingen t.b.v. maatschappelijke transitie

Belangrijk is om een duidelijk beeld te verkrijgen van de (toekomstige) arbeidsmarktopgaven als gevolg van de maatschappelijke transitie enerzijds en het aanbod van talent anderzijds. In 2023 zal dit beeld compleet zijn, om vervolgens meegenomen te worden bij de beleidsbepaling voor de nieuwe bestuursperiode. Het dashboard '[talenteninzicht](#)' is dit jaar opgeleverd:

Indicator

2023

Human Capital agenda: in beeld brengen van de toekomstige arbeidsmarktopgaven als gevolg van maatschappelijke transitie

100%

Doorontwikkeling van dashboards over onderwijs & arbeidsmarkt en realisatie van een talent-dashboard om inzicht te krijgen in de braindrain/gain in Brabant in relatie tot de kraptesectoren

100%

Leren en ontwikkelen

Het faciliteren van om- en bijscholing en het aanleren van vaardigheden middels opleidingen en loopbaanadviezen ten behoeve van de economie van morgen.

Indicator

2023

Brabant leert; Minimaal 5000 Brabanders krijgen de mogelijkheid om zich jaarlijks gesubsidieerd om- en bij te scholen richting kansrijke beroepen en t.b.v. krapte- en transitie sectoren

2.500

Samenwerking op ontwikkelen van kennis via Kennispact MBO-HBO-WO

Kennispact mbo/hbo

Wat willen we bereiken?

Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking

Indicatoren:

- Aantal gelande projecten (35 p/jaar)
- Aantal handelsmissies (12 p/jaar)

- De verwachting is dat het aantal gelanden projecten (= bedrijven die zich in Brabant hebben gevestigd of zijn uitgebreid met betrokkenheid van BOM) dit jaar niet behaald zal worden. De stand van eind juni 2023 is dat er 4 in Brabant gelande bedrijven zijn. Dit houdt concreet in dat het aantal nieuwe vestigingen en uitbreidingen lager zal zijn dan verwacht. Een gebrek aan ruimte, onmogelijkheid om aan te sluiten op het energienetwerk en de moeilijkheid om nieuwe vergunningen te krijgen speelt hierin een grote rol.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Indicator	2023	2024	2025
Brabant Innovation Days (BID) die leiden tot	4 BID's	4 BID's	4 BID's
<ul style="list-style-type: none"> • nieuwe contacten • contracten kennisinst. en bedrijven 	320 10	320 10	320 10
Aansluiten bij innovatiecoalities	5	5	5
Aantal projecten met een impact op gezondheid via Efro/Interreg (gezondheidsindicator)	8		

- Een evaluatie op de BID's heeft tot de conclusie geleid dat een BID niet overal tot gewenste resultaten heeft geleid. Omdat we kritisch zijn op onze eigen inzet, is besloten om BID's te organiseren daar waar ze wel succesvol zijn gebleken. Op dit moment leidt dat concreet tot 2 BID's in 2023 in plaats van de geïndiceerde 4. Bij het herijken van het IZ beleid bekijken we of de streefwaarde aangepast moet worden. We zien dat op de juiste plek een BID veel op kan leveren, daarom wordt voor de toekomst gekeken op welke andere plekken dit succesvol kan worden georganiseerd.

Continueren van investeringsbevordering

Indicator	2023	2024	2025
% High value projecten	30%	30%	30%
Passend binnen topsectoren/clusters	90%	90%	90%

Investor Relations gesprekken	140	140	140
-------------------------------	-----	-----	-----

Stimuleren van de internationale handel

Indicator	2022	2023
Deelnemende bedrijven/ kennisinstellingen	60	60
Informatiebijeenkomsten	12	12
Trade Relations gesprekken	60	60

Wat willen we bereiken?

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

Indicatoren:

- Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator (BWI in 2021)

Wat gaan we daarvoor doen?

(Door)ontwikkelen van stedelijke innovatie districten

Indicator	2023
Verkenning Brabantse steden	2
Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	3

Bijdragen aan campusontwikkeling

Indicator	2023
Ontwikkelperspectief (roadmaps) campussen	3

Ontwikkelingen en onzekerheden

- I.v.m. afhankelijkheid derden geldt voor subsidiebeschikkingen m.b.t. MKB, Innovatiecoalities, campussen, Talentontwikkeling en DataEconomie dat het onzeker is of (alle) subsidiebeschikkingen nog in 2023 gerealiseerd kunnen worden of dat deze doorschuiven naar begin 2024.
- GCC; Ontwikkelingen rondom GCC zijn op dit moment nog onzeker. In oktober wordt hier meer duidelijkheid over verwacht. Op dit moment is er € 1 mln. In de begroting geraamd voor GCC en is er nog € 1 mln. In de knelpuntenbuffer opgenomen. Bij de slotwijziging zullen wij de begroting hiertoe aanpassen.
- Europese Programma's/MIT; M.b.t. Europese programma's en MIT gaan we v.w.b. cofinanciering (Europese) programma's uit van de subsidieplafonds van de opengestelde regelingen. De daadwerkelijke (beschikkingen van deze) projecten kunnen natuurlijk lager uitvallen of later plaatsvinden ook hierbij zijn we afhankelijk van derden.

Financieel overzicht

	Bedragen x € 1.000		
5. Economie	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	72.704	27.325	100.029
Baten	8.084	25.650	33.734
Saldo baten en lasten	64.620 N	1.675 N	66.295 N

Programma 6 Energie

Inleiding

In het kader van de energietransitie werken we hard aan een energiezuinige samenleving met een duurzame energievoorziening om onze provincie leefbaar, aantrekkelijk en concurrerend te houden richting 2030 en 2050.

Dat doen we op basis van de [Energieagenda 2019-2030](#) en [Uitvoeringsagenda Energie 2022-2023](#) 'Urgent en Kansrijk'. De aanpak vanuit beide stukken is in lijn met de nationale insteek van de klimaat- en energieopgave, al is het ambitieniveau voor broeikasgasreductie nationaal inmiddels verhoogd: de beleidsinzet ligt op 60%, wettelijk wordt 55% verankerd.

De urgentie en ambitie rond de energietransitie wordt steeds groter. Mede door de oorlog in de Oekraïne waardoor het gebruik van Russisch aardgas versneld is afgebouwd en waardoor onder andere de energieprijzen fors zijn gestegen. Tegelijkertijd is het nadrukkelijk ook een opgave waarvan de realisatie wordt belemmerd door zaken als de krappe arbeidsmarkt en de energie-infrastructuur. Onze samenwerking in de Brabantse Taskforce Transportschaarste als onderdeel van de Landelijke Aanpak Netschaarste (LAN) is gericht op het verminderen van de schaarste op het elektriciteitsnet. Met netbeheerders, gemeenten en het Rijk wordt gewerkt aan het zo snel mogelijk uitbreiden van het elektriciteitsnet en het optimaliseren van het gebruik van het net.

Op basis van de eerste fase PMIEK, het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat, is eind juni het definitieve PMIEK aan de minister van EZK aangeboden. Het PMIEK is een instrument dat samenhangt met de nieuwe regierol van provincies op het gebied van de regionale energie-infrastructuur en waarin de relatie wordt gelegd tussen 1) verduurzaming van sectoren als industrie, mobiliteit en gebouwde omgeving, 2) ruimtelijke ontwikkelingen vanuit wonen, werken, mobiliteit en 3) de tijdige en daarop afgestemde ontwikkeling van een toekomstbestendig energiesysteem.

De gemeenten zijn na vaststelling van de RE(K)S 1.0 voortvarend aan de slag gegaan met de realisatie van de RES'en. De netcongestie, waarmee Brabant sinds medio 2022 wordt geconfronteerd, heeft zijn weerslag op de realisatie van de RES. Op dit moment worden minder projecten opgestart dan een aantal jaar geleden. Zeker projecten waar grote aansluitingen noodzakelijk zijn, zoals windparken. Projecten die al gestart waren, worden doorgezet en inmiddels zijn er ook al partijen die projecten in gang zetten in de verwachting dat op het moment dat een project gerealiseerd is, er ook aansluiting op het elektriciteitsnet mogelijk is.

Met de Lokale Energie Coöperaties (LEC's) worden gesprekken gevoerd om te komen tot de oprichting van BODE. Met BODE beschikken de energiecoöperaties over mogelijkheden om individuele energiecoöperaties te ondersteunen bij concrete projectontwikkelingen. Hiermee zijn de energiecoöperaties in staat om daadwerkelijk handen en voeten te geven aan lokaal eigendom. Daarnaast geven we een vervolg aan het programma Sociale Innovatie Energietransitie (SIE). Inmiddels zijn 8 gemeenten geselecteerd die worden ondersteund in het opstellen van een wijkgerichte aanpak, waarbij bewoners/gebruikers betrokken worden. De wijken/gemeenten die zijn geselecteerd vormen een goede afspiegeling van de wijken binnen Brabant.

Wat willen we bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking

Indicator*:

- Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (BBV-verplichte indicator)
- Opgave opwek hernieuwbare elektriciteit in de RES'en (6,5 TWh in 2030)

*zie [programmeerdokument Energie](#)

Wat gaan we daarvoor doen?

Afspraak Wind op Land 2020, inclusief techniek neutrale verdubbelingsopgave

Indicator	2023
Opgesteld vermogen	685 MW

In 2023 is per RES-regio 1 maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk gerealiseerd.

Indicator	2023
Aantal maatwerkoplossingen voor optimaal en efficiënt gebruik energienetwerk	Per RES-regio is 1 maatwerkoplossing opgestart

In 2021 en 2022 is samen met de RES-regio en netbeheerder onderzocht of maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk mogelijk zou zijn. Technisch, ruimtelijk en financieel bleek de oplossing interessant. Om de oplossing daadwerkelijk mogelijk te maken is echter een andere werkwijze nodig van netbeheerder, gemeente én ontwikkelaars. Mede door de gevolgen van de netcongestie op het net van TenneT in Limburg en Brabant in het najaar van 2022 werd duidelijk dat dit op korte termijn niet mogelijk is. Vanuit de Taskforce Netschaarste zullen we ons nog meer gaan richten op het (meehelpen) realiseren van lokale oplossingen om vraag en aanbod van energie op elkaar af te stemmen.

Regionale Energie Strategieën

Indicator	2023	2024	2025
Aantal RES-en (opgeleverde voortgangsrapportages)	4		4

Wat willen we bereiken?

Verminderen emissies broeikasgassen

Indicatoren*:

- (BBV-Verplichte indicator) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030 10.7 Mton)
- Emissie gerelateerd aan energie: totale CO₂- emissie in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 7,6 Mton)
- Verbruikte energie totaal in PJ (bron: Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 240 PJ)

*zie [programmeerdocument](#) Energie voor inzicht in meerjarige ontwikkelingen

Wat gaan we daarvoor doen?

Bij de verduurzaming van de industrie in Brabant faciliteert de provincie in netwerkvorming, kennisdeling en het coördineren van strategische vraagstukken zoals de benodigde toekomstige energie-infrastructuur voor de industrie. We doen dat onder meer door de belangen van Brabant te borgen in de Cluster Energie Strategieën (CES-en). Ook ondersteunen we de vorming van een industrietafel Midden-en West-Brabant om samen met de industrie op te trekken bij strategische trajecten. Gezien de meerwaarde van de BEL-groep (Brabantse Energy Leaders) zetten we onze trekkende rol hiervoor onverminderd voort.

Bevorderen naleving van de wettelijke energiebesparingsverplichtingen bij bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag

Via toezicht en handhaving door de omgevingsdiensten wordt erop toegezien dat de energiebesparingsmaatregelen bij bedrijven daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Indicator	2023	2024
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	100%	
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet	75%	100%

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

We ontwikkelen een aanpak voor de verduurzaming van (maatschappelijk) vastgoed

Indicator	2023	2024	2025
Ontzorging maatschappelijk vastgoedeigenaren <ul style="list-style-type: none"> • Aantal deelnemende vastgoedeigenaren 	40-55		

• Beoogd aantal verduurzaamde vastgoed objecten *	30-50	50-70	30-50
---	-------	-------	-------

Voor 125 vastgoed objecten zijn adviestrajecten* gestart, waarbij afronding in 2023 voorzien wordt. In 2024 verwachten we nog 65 trajecten te starten en af te ronden, waarmee het totaal op 210 uitkomt. Op basis van voorziene rijksmiddelen is voor het vervolg een nieuwe uitvoeringsorganisatie gecontracteerd die adviestrajecten voor 128 vastgoedeigenaren zal starten, waarbij maximaal 3 objecten per eigenaar van advies worden voorzien. Ook aanvullende rijksmiddelen na 2023 zullen via dezelfde uitvoeringsorganisatie benut worden voor adviestrajecten.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur

Indicator:

- Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkelen van een aanpak om ontwikkelingen in vraag- en aanbod van energie enerzijds en ontwikkelingen in beschikbare netcapaciteit anderzijds met en tussen diverse partijen op elkaar af te stemmen

Het aanbod van decentraal opgewekte elektriciteit zal de komende jaren steeds meer toenemen. Echter ook de vraag naar elektriciteit. Hierop moet het bestaande elektriciteitsnetwerk ingrijpend worden aangepast. Dit vraagt de komende jaren afstemming tussen diverse partijen en projecten. Zowel in ruimte als in tijd. De noodzaak voor de komende jaren om af te stemmen en samen te werken, is des te urgenter geworden nadat TenneT in juni 2022 een algehele stop voor Brabant en Limburg heeft afgekondigd op 'zware aansluitingen'. In 2022 is, voortkomend uit de [statenmededeling over transportschaarste](#), een begin gemaakt met het verstevigen van de samenwerking tussen en gezamenlijke sturing vanuit diverse partijen (provincie, netbeheerders, RES-regio's, het rijk, enz.). Dit alles vindt plaats in nauwe afstemming met het Actieplan Netcongestie van de speciale coördinator netcongestie Brabant en Limburg, waar de provincie ook aan bijdraagt.

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

In samenwerking tussen de provincie Noord-Brabant; Limburg en 78 gemeenten wordt uitvoering gegeven aan de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur (RAL) Zuid.

Indicator

2023

Verhouding laadpunten/ elektrische personenvoertuigen

Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen

Stimuleren netwerksamenwerking rond en eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Samen met externe partijen wordt gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de innovatie coalitie energieconversie en -opslag. Daarbij is er specifieke aandacht voor de thema's 'slimme integreerbare zonne-energieoplossingen', 'waterstof als enabler voor industrie en maatschappij' en 'de batterij van en voor de toekomst'. Vanuit het Programma Energie wordt gewerkt aan de toepassing en uitrol van de energie-innovaties binnen de 3 genoemde thema's.

Indicator

2023

Opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

2 pilots gestart

Uitrol van een nieuwe technologie een bijdrage levert aan het eerder en/of tegen geringere kosten behalen van de provinciale energiedoelstellingen

1 project gestart

Ontwikkelingen en onzekerheden

Afhankelijkheid vele partners/marktwerking

De energietransitie biedt grote kansen, maar is tevens een complexe opgave, waarin op vele terreinen gelijktijdig verandering noodzakelijk is en waarvoor vele spelers nodig zijn. De vijf transitiepaden vragen allemaal, op zichzelf én in onderlinge samenhang, verandering van overheden, maatschappelijke instituties, bedrijven en inwoners. De provincie is slechts één van de vele noodzakelijke spelers en bovendien een speler met beperkte sturende mogelijkheden. Daarmee is onze invloed beperkt en is focus op samenwerking en rolneming belangrijk. We hebben weinig wettelijke taken op het gebied van de energietransitie, het grootste gedeelte van de opgave dient gerealiseerd te worden door andere partijen dan de provincie. Als provincie zijn we slechts één van de spelers die aan deze opgave werken. Samen met Europa, het Rijk, provincies, gemeentes, kennisinstellingen en het bedrijfsleven (MKB/bedrijfsleven) leveren we een bijdrage aan het genoemde resultaat. Nadere informatie over financiële risico's en risicomanagement staat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Transportschaarste

Als gevolg van de toenemende vraag naar elektriciteit en door het wijzigende aanbod (zowel wat betreft locatie als moment van levering (weersafhankelijk)), is uitbreiding en modernisering van het elektriciteitsnetwerk noodzakelijk. Dit kan echter niet van vandaag op morgen gerealiseerd worden. Opgave is dan ook om de beschikbare capaciteit zo goed mogelijk te gebruiken. Netuitbreidingen voor

(grootschalige) vraag en/of duurzame opwek moeten worden geprioriteerd. Daarbij komt de complicatie dat een deel van de uitbreidingsprojecten stikstofruimte vraagt, ruimte die er niet of nauwelijks is

Intensivering klimaatbeleid

Met de verhoogde ambities op Europees en nationaal niveau ligt het in de lijn der verwachting dat ook van de provincies een grotere bijdrage aan de klimaatopgave wordt gevraagd. Wij gaan ervan uit dat beleidsintensiveringen of extra taken die naar de provincie komen ook gepaard gaan met extra middelen vanuit het Rijk.

Financieel overzicht

				Bedragen x € 1.000
6. Energie	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4	
Lasten	15.159	495	15.654	
Baten	798	337	1.136	
Saldo baten en lasten	14.361 N	157 N	14.518 N	

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Deze Burap staat meer dan in de periodes hiervoor- in het teken van een veehouderijsector die momenteel en in de afgelopen periode een pas op de plaats maakt in afwachting van vooral landelijke besluitvorming. Ook voor de afgelopen periode gold dat vergunningverlening in de veehouderij niet mogelijk was, dat de Landelijke Beëindigingsregeling Veehouderij (LBV) en LBV+ (piekbelasting regeling) nog niet duidelijk waren, dat er nog onduidelijkheid was over het wel of niet komen van een Landbouwakkoord. Het maakt dat veehouders besluitvorming over de toekomst oprekken en uitstellen. Dat zien we in een aantal maatregelen en indicaties terug, zowel bij innovaties in stallen als ook bij het besluit om over te schakelen naar natuurinclusieve landbouw als ook bij de aanvragen VAB Impuls. Inmiddels zijn de LBV en LBV+-regeling van start gegaan. Dit biedt voor de betreffende boeren duidelijkheid.

Tegelijkertijd worden er volop vorderingen gemaakt op allerlei andere terreinen waar de provincie een bevorderende rol heeft: van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij, de bedrijvigheid van (de verwerking van) nieuwe eiwitten, tot het opstarten van een groot project op het gebied van real time meten en monitoren, het geven van omschakeladviezen en inspiratiebedrijven biologische landbouw, innovaties samen met de Stuurgroep Landbouw Innovatie Brabant; maar ook met de Brabantbrede samenwerking op innovatie die we samen met onze partners als AgriFood Capital, Brainport, REWIN en de BOM vormgeven en op het gebied van onderwijs.

Daarnaast hebben we in deze periode vorm en inhoud gegeven aan een innovatie-samenwerking met 6 zandprovincies op het gebied van innovatieve stalsystemen, voer- en managementmaatregelen en mestbewerking en -toepassing.

We hebben in de afgelopen periode een provinciaal team ingericht dat veehouders gaat begeleiden die overwegen om mee te gaan doen met de LBV of LBV+.

In deze Burap hebben we besloten om de indicator: Areaal landbouwgrond (ha) met een positieve bijdrage aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem te wijzigen.

Dit omdat we onze ambitie op een andere eenheid hebben geformuleerd (aantallen deelnemers) en wij op deze indicator geen invloed hebben. Veel maatregelen die bijdragen aan de water- en bodemkwaliteit zijn niet terug te rekenen naar hectares.

Wat willen we bereiken?

Het meest duurzaam en circulair in Europa

Indicatoren:

- Verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland (verhouding naar een waarde, op basis van fosfaat (P_2O_5))

Streefwaarden	nulmeting	2023	2030
Verhouding naar waarde	(1,09) 2020	-	Verhouding lager dan 1

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	nulmeting	2023
Kton fijnstof per jaar	1,7 kton (2021)	Dalend
Kton stikstof per jaar	15,3 kton (2019)	Dalend

Wat gaan we daarvoor doen?

Realiseren uitvoeringsagenda mest

Uitvoeren routekaart stalaanpassingen 2024

Streefwaarden	2023
Aantal veehouders financieel ondersteund die investeren in een bestaand stalsysteem met rijksmiddelen	500-600

Daarnaast:

- Streven we ernaar dat vóór eind 2023 in totaal 25 Brabantse veehouders subsidie hebben gekregen via de landelijke SBV-regeling (Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen) voor de ontwikkeling van een brongericht stalsysteem. Waar nodig leveren we maatwerk om aan de provinciale regelgeving te voldoen.

- Bovengenoemde indicator is gebaseerd op de eind vorig jaar door het rijk toegezegde versnellingsgelden (45 mln.). Deze gelden hebben we niet ontvangen voor deze maatregelen, dit door de ontstane onzekerheid over de effectiviteit van emissiearme huisvestingssystemen. Er zijn wel versnellingsgelden door het rijk toegekend maar die hebben een andere uitwerking gekregen waaronder de hieronder genoemde pilot van middel naar doelvoorschriften/real time meten en monitoren.

- Tot 2023 is de SBV regeling drie keer opengesteld en een vierde openstelling wordt nog in 2023 verwacht. Aan 21 Brabantse veehouders is tot nu toe subsidie toegekend.

Pilot van middel- naar doelvoorschriften

In 2024 voeren we de pilot real time meten uit op circa 25 locaties in Noord-Brabant en gaan we een meetprotocol op stellen voor het meten van stalemissies. Dit zal helpen in de ontwikkeling van middel naar doel voorschriften.

Bereiken van implementerende en zoekende veehouders

Streefwaarden	2023
Implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce, via bijeenkomsten, 'Tour de Boer'-demonstraties, diverse schriftelijke en digitale communicatiekanalen en voorlichtingsactiviteiten	425

Deze activiteiten zijn in 2023 nagenoeg stil komen te liggen door de ontstane onzekerheid over de effectiviteit van emissiearme huisvestingssystemen. Een deel van de werkzaamheden hebben een overlap met het samenwerkingsproject met 6 zandprovincies.

Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij

Indicator:

- Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) bij akkerbouwbedrijven
- Toepassen (eenvoudige natuurinclusieve maatregelen) bij Biodiversiteitsmonitor veehouderij

Streefwaarden	Nulmeting	2023
Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	n.v.t.	50
Toepassen Biodiversiteitmonitor veehouderij	190 (2021)	500

Wat willen we bereiken?

Economisch toonaangevend zijn binnen Europa

Indicatoren:

- Aantal startups in landbouw en voedsel en op cross-overs met high tech

Streefwaarden	Nulmeting	2023
---------------	-----------	------

aantal	5-7 (2021)	25
--------	------------	----

- Vestiging nieuwe bedrijven en/of bovengemiddelde groei van bestaande bedrijvigheid in de high tech agrofoodsector/ aantal toonaangevende bedrijven

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
aantal	2-5 (2021)	Substantiële groei	Substantiële groei

- Instroom jongeren in AgriFood onderwijs (relatieve toename instroom)

Streefwaarden	Nulmeting	2023
Relatieve toename instroom	4.300 (2020-2021)	Substantiële groei

- Ontwikkeling van bedrijvigheid in nieuwe eiwitten in aantallen bedrijven en werknemers (5% groei per jaar)

Streefwaarden	Nulmeting	2023
Groei per jaar	45 (2022)	5%

Wat gaan we daarvoor doen?

Bevorderen innovatie (o.a. Brabantse Innovatietafel landbouw en Voedsel, AFI en organiseren van Innovation Makers AgriFood)

Indicator:

- Organiseren van Innovation Makers AgriFood

Ondersteunen en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken

Indicator:

- Aantal ondersteunde en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken (aantal: 2)

Stimuleren kleine betekenisvolle projecten door Landbouw Innovatie Brabant

Indicator:

- Aantal initiatieven ondersteund door LIB

Streefwaarden	2023
Aantal ondersteunde initiatieven	30

Wat willen we bereiken?

Natuur- en landschap inclusief zijn in 2030

Indicatoren:

- Aantal natuurinclusieve boeren

Streefwaarden	nulmeting	2023	2030
aantal	80 (2021)	150	500

- Areaal biologische landbouw (ha) (15% van het agrarisch areaal)

Streefwaarden	Nulmeting	2023	2030
Agrarisch areaal	2,8% (2020)	3,5%	15% (circa 35.000 ha)

Sinds het begin van 2022 werkt de provincie aan de ambitie Biologisch. We stimuleren omschakeling onder andere via omschakeladviezen, de ambitie op dat vlak wordt gehaald. Het duurt ongeveer 2 á 3 jaar voordat agrariërs zijn omgeschakeld en dus ook zo lang voordat we dit terug kunnen zien in de cijfers ten aanzien van het biologische areaal. Eind 2022 was 2,82 % van de gronden in Brabant biologische landbouwgronden. Hiervan is 2,18 % gecertificeerd en 0,64% in omschakeling. (<https://www.brabantinzicht.nl>). Cijfers 2023 zijn nog niet bekend.

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief

Streefwaarden	Nulmeting	2023
Aantal begeleide bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief (incl. businessplan)	80 (2021)	150

Begin 2023 is het budget op de subsidie Businessplan NiL verhoogd met 0,65 mln. We constateren op dit moment dat de aanvragen achter blijft op de verwachting. De coaches zijn op

dit moment met ca 70 boeren in gesprek, echter zijn er na de laatste openstelling van de regeling slecht 5 aanvragen voor subsidie NiL ingediend. Wij denken dat de algehele onzekerheid in de sector verlamdend werkt op de eventuele omschakeling richting NiL. We verwachten in de tweede helft van dit jaar behoorlijk wat nieuwe aanvragen, maar de verwachting is niet dat we de streefwaarde van 150 gaan halen

Organiseren van bijeenkomsten voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven

Indicator:

- Aantal bijeenkomsten georganiseerd voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven. (aantal: 30 per jaar)

Geven van omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)

Streefwaarden	2023
Aantal uitgebrachte omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)	30

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Indicatoren:

- Gemiddelde waardering burgers voor de agrifoodsector in Brabant (op niveau of verbetering van waardering).

Streefwaarden	Nulmeting (landelijk niveau)	2023
Gemiddelde waardering schaal van 1-7	5,01 (2020)	Op niveau of verbetering

- Percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot de veehouderij (afname percentage)

Streefwaarden	Nulmeting	2023
Percentage	3% (2020)	Afname

- Er zijn nog geen cijfers van 2023 bekend.
- Er is een stijging te zien in het percentage naar 5% (2022) ([bron GGD](#))
Dit komt met name door:
 - Actualiteit stikstofproblematiek en de media aandacht die het heeft gekregen.
 - Langdurig aanhoudende vogelgriep en overdraagbaarheid naar andere dieren.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen boer-burger initiatieven

Indicator:

- Ondersteunde initiatieven (aantal: 1)

Korte ketens

Verstrekken VABIMPULS vouchers

Streefwaarden	2023
Aantal verstrekte vouchers	50

In 2023 hebben we door de toegenomen onzekerheid over beleid en regelgeving voor de landbouw een afwachterende houding gezien in de sector. Dit vertaalt zich in een dip in de aanvragen voor VAB Impuls (6 aanvragen in 2023). Als de huidige trend zich voort zet wordt de streefwaarde niet gehaald. Op 3 juli 2023 zijn de LBV en de LBV-plus open gesteld. We verwachten dat er binnen de doelgroep van de regelingen behoefte is aan begeleiding door VAB impuls. Daarmee is er een kans dat de streefwaarde alsnog gehaald wordt in de tweede helft van het jaar.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Onzekerheden in de uitgaven t.a.v. Brabants bodem, innovatieve Stallen, circulaire economie en agrofood i.v.m. samenwerkingen dan wel initiatieven van externe partners op het gebied van innovatie, NPLG en betrekking hebbende op de rijksbijdrage. Hiernaast is de uitnutting van subsidieregelingen zoals die gelieerd zijn aan Europese fondsen afhankelijk van de aanvragen en moment van beschikken. Derhalve betreft ook dit een onzekerheid voor 2023.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

7. Landbouw en voedsel	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	39.885	-16.957	22.928
Baten	24.962	-14.698	10.264
Saldo baten en lasten	14.923 N	2.259 V	12.664 N

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

Het programma 8 Basisinfrastructuur Mobiliteit staat onder druk. Een [aantal uitdagingen](#) maakt de uitvoering van deze (wettelijke) basistaken lastig.

Zo is er sprake van extra prijsstijgingen.

Bij de uitvoering van OV-concessies valt de verplichte indexatie op basis van Landelijke Bijdrage Index (LBI) hoger uit, wat heeft geleid tot een [tekort in 2022](#) en wat structureel doorwerkt in 2023 en verder. Dit tekort geldt niet alleen voor de lopende concessies, maar beïnvloedt ook sterk de aanbesteding van nieuwe concessies. Daarnaast zijn er mogelijk nog ontwikkelingen rondom de bekostiging van de Ov-studentenkaart die kunnen leiden tot een extra financieel gat.

Ook de druk op de onderhoudsbegroting neemt door de prijsstijgingen verder toe. Door op een andere manier, namelijk gebiedsgericht en niet per project, het groot onderhoud aan te besteden en nieuwe onderhoud prestatiecontracten verwachten we nog efficiënter te kunnen gaan werken.

De OV-concessies hebben daarnaast nog altijd te maken met lagere reizigersaantallen in de lopende concessies (1e helft ongeveer 79% t.o.v. 2019 pré-corona) én de onzekerheid over het herstel ervan in de aanbesteding van nieuwe concessies. De [aanbesteding voor de nieuwe concessie West](#) is gestart en daarin is een risicoafdekking voor deze onzekerheid opgenomen.

Het vertrekpunt voor de nieuwe concessie is een gelijkwaardig OV-aanbod o.b.v. de [visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#). Naar aanleiding van motie 124 is een [onderzoek](#) naar een passend OV-aanbod uitgevoerd. Uitbreiding van het OV-aanbod is een te maken bestuurlijke keuze (na aanbesteding concessie West-Brabant en in aanloop naar de aanbestedingen concessies in Oost en Zuidoost Brabant).

Ook spelen personeelstekorten een grote rol bij de vervoerders. Hierdoor is op een betrouwbare én bestendige manier opschalen van de [dienstverlening 2023](#) door vervoerders niet direct mogelijk. Afspraak is dat dit vanaf september geleidelijk gaat gebeuren o.a. met inzet van de middelen [motie 120](#). Echter we hebben de vervoerders ook verzocht om een betrouwbare dienstregeling te rijden en dit heeft tot gevolg dat er ten opzichte van de vakantiedienstregeling nog verder is afgeschaald. De primaire verantwoordelijkheid voor voldoende capaciteit ligt bij vervoerder, maar wij sturen daar via het opdrachtgeverschap voor de concessies op. Het is daarbij niet acceptabel dat de uitvoering van de concessies door een personeelstekort wordt ontwricht.

Ten slotte beïnvloedt stikstof het beheer en onderhoud van provinciale infrastructuur. Door het loslaten van het uitgangspunt 'werk-met-werk' bij de [herijking van KOPI](#) en het volgen van landelijke richtlijnen kunnen we, zij het beperkt, onderhoud uitvoeren. Dat er geen achterstallig onderhoud is, kunnen we echter niet langer garanderen. Door het uitstel en uiteindelijk stopzetten van reconstructies is pas later dan nodig onderhoud mogelijk (bijvoorbeeld N284 en N629). De staat van weg is hierdoor slechter en is er uiteindelijk meer onderhoud nodig. Deze onderhoudsprojecten worden versneld geprioriteerd. Daarnaast lopen de kosten nog verder door de inzet van elektrische materieel (nog altijd schaars). Ook is het meenemen van kleinschalige verbeteringen van de verkeersveiligheid vanwege stikstof niet meer vanzelfsprekend.

Provincie Noord-Brabant staat bovenaan de lijst met het aantal verkeersdoden en we zien bij de verkeersslachtoffers een stijgende trend. Een zorgwekkende ontwikkeling vinden we. Daarom is blijvende inzet nodig. In 2e helft 2023 wordt het nieuwe verkeersveiligheidsplan BVVP vastgesteld.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW \geq vorig jaar
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW \geq vorig jaar

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers (verplichte indicator BBV): OV-klantenbarometer \geq vorig jaar

- Dat er geen achterstallig onderhoud is, kan niet langer worden gegarandeerd. Door voortdurende uitstel (en soms uiteindelijk stopzetten) van reconstructies in verband met stikstof is noodzakelijk onderhoud op bepaalde wegvakken (bijvoorbeeld N284 en N629) te lang niet uitgevoerd. Deze onderhoudsprojecten worden nu versneld geprioriteerd. Dit extra onderhoud, de beperkte toepasbaarheid van de Handreiking Beheer en Onderhoud, aanvullende inzet van elektrisch materieel en de prijsstijgingen drukken bovendien zwaar op de onderhoudsbegroting. Personeelstekorten, prijsstijgingen en lagere reizigersopbrengsten maken de situatie in het OV erg lastig. Bij het opschalen van het OV-aanbod wegen de aspecten betrouwbaarheid én bestendigheid zwaar

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie ([KOPI, 2022](#)): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte
- Het nieuwe Onderhoud prestatiecontract (OPC) en Elektrotechnische prestatiecontract (EPC) zijn gegund in 2023
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten, zijn gegund in 2024
- Eén van de steunpunten is verbeterd én verduurzaamd in 2023

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar Ov-systeem: rituitval in de concessies is maximaal 0,2%
- De herijkingsafspraken zijn doorgevoerd in de lopende concessies

Nieuwe concessies:

- Nieuwe OV-concessie en flexcontract West-Brabant is gegund in 2023
- Er is een besluit genomen over de einddatum van de concessie Zuidoost
- Nota van uitgangspunten voor nieuwe concessie Oost-Brabant (start 2027) is opgesteld.

Transitie gedeelde mobiliteit:

- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

We zien het OV als een verbindende schakel in het Brabants mobiliteitsnetwerk dat bijdraagt aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid van onze provincie. Samen met de vervoerders, gemeenten, Reizigersoverleg Brabant en verschillende andere (markt)partijen werken we aan een vraaggericht, verbindend en verantwoord openbaar vervoernetwerk. De uitgangspunten zijn vastgelegd in de OV-visie ([Gedeelde mobiliteit is maatwerk](#), 2018). Als concessieverlener voert de provincie de regierol uit op de vigerende concessies en zorgen we samen met de vervoerders voor een optimale dienstregeling voor het stad- en streekvervoer, Buurtbus en regiotaxi.

- De financiën van de OV-concessies blijven een groot zorgpunt. Boven op de structurele doorwerking van de hoge indexatie uit 2022 wordt ook voor 2023 een hogere indexatie verwacht. Voor het tekort in 2023 op de OV-concessies als gevolg van de hoge verplichte indexatie wordt in deze bestuursrapportage (conform bestuursakkoord) beroep op algemene middelen gedaan. Bovendien is ook de beschikbaarheidsvergoeding vanwege lagere reizigers aantallen door het Rijk stopgezet. In de uitvoering is de betrouwbaarheid van de dienstregeling door personeelstekorten bij de vervoerders een probleem en is de rituitval ondanks tijdige (beperkte) afschaling van de dienstregeling nog steeds hoog. Door de nieuwe CAO is gelukkig een einde gekomen aan een periode van stakingen. Het personeelstekort is hier niet (direct) door opgelost. In de dienstregeling 2023 is daarom afgesproken geleidelijk op te schalen. Op een betrouwbare én bestendige manier is hierbij leidend.

Data, digitalisering en Smart Mobility

- Het [uitvoeringsplan Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland 2020-2023](#) is gerealiseerd in 2023
- De eerste versie van de Staat van Mobiliteit (indicatoren) is gereed in 2023.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit

In Brabant streven we naar nul verkeersslachtoffers. Elke verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar

Indicator	2020	2021	2022	2023
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	140	
Waarvan op provinciale wegen	16	12	15	

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020.

- De ontwikkeling van het aantal ongevallen én het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal ongevallen met lichamelijk letsel

Indicator	2020	2021	2022*	2023
Aantal ongevallen met lichamelijk letsel	1.686	1.749	ntb	
Waarvan op provinciale wegen	109	91	ntb	
Aantal slachtoffers	1.985	2.015	ntb	
Waarvan op provinciale wegen	164	120	ntb	

*Cijfers zijn nog niet vrijgegeven door RWS.

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar

Het aantal verkeersdoden is in 2022 weer op het niveau van vóór corona (2018: 150 en 2019: 142). Het beeld in 2023 is vooralsnog in lijn met dat van 2022. Bij het aantal verkeersgewonden is meerjarig zelfs een stijgende trend waarneembaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- We zorgen voor educatie verkeersveiligheid: aantal leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO dat bereikt is met BrabantsVerkeersveiligheidsLabel (BVL), Totally Traffic (TT) en TT projects (groter of gelijk aan vorig jaar)

Indicator	2021	2022	2023
Aantal leerlingen	207.500	209.500	211.000

- We voeren in deze bestuursperiode voor € 15 mln. kleinschalige maatregelen uit ter verbetering van de verkeersveiligheid op provinciale wegen

Samen met partners zoals gemeenten, Rijkswaterstaat, politie en openbaar ministerie bevorderen we de verkeersveiligheid met een integrale aanpak via drie pijlers: gedrag, infrastructuur en handhaving. In het

Brabants Verkeersveiligheidsplan ([BVVP](#)) kiezen we voor een proactieve, risico-gestuurde en data gedreven aanpak. Wij voeren daarop de regie.

- De ontwikkelingen rondom stikstof wet- en regelgeving maken het lastiger om kleinschalige verbeteringen op het gebied van verkeersveiligheid uit te voeren of mee te nemen in onderhoudsprojecten, zoals bijvoorbeeld bij de [Deense Hoek op de N615](#).

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig Ov-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We gaan in Noord-Brabant uit van ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie. De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorige jaar.
- We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.
- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

- Door de uitdagingen rondom stikstof, de financiële druk op de mobiliteitsbegroting en netschaarste kan de verdere verduurzaming via de realisatie van infrastructurele projecten en OV-concessies onder druk komen te staan.

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid

Provinciale infrastructuur:

- Alle verlichting langs provinciale wegen is in 2023 vervangen door LED (uitvoering 2022 en 2023)
- Hergebruik van beton/ asfalt bij provinciale infraprojecten op basis van contract: minimaal 50% (100% circulair in 2050)
- Energieneutraal bouwen van de provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030)
- We schrijven duurzaamheid criteria voor in contracten, maar we willen ook graag monitoren of die eisen worden gerealiseerd om te meten hoe goed we op weg zijn naar het realiseren van onze doelstelling. We werken een KPI en monitoringsmethodiek uit voor onze ambities op het hergebruik van beton/asfalt (minimaal 50% circulair nu en 100% in 2050), energieneutraal bouwen van provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2023): gereed 2023
- Samenwerkingsverband voor duurzaam bouwen van wegen in Brabant is operationeel en positief gewaardeerd door betrokken partners in 2023

- Het werk voor het verleden van de installaties op en langs provinciale infrastructuur is in 2022 gegund. De uitvoering zal in verband met leveringsproblemen en het stilvallen van sommige reconstructies pas plaats kunnen vinden in 2023 en 2024. De indicator wordt hierop aangepast. In landelijk verband is een monitoringssystematiek opgezet. De KPI's zullen worden opgenomen in de begroting 2024.

OV-concessies

- We zorgen voor een schoon Ov-systeem: in 2027 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

Indicator	2023	2024	2025	2026	2027
% elektrische bussen	40%	40%	75%	90%	100%

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Dat er geen sprake is van achterstallig onderhoud op provinciale wegen kan niet langer worden gegarandeerd. Extra (incidenteel) onderhoud kan leiden tot een overschrijding van de onderhoudsbegroting.
- Ontwikkelingen en onzekerheden rondom de wet- en regelgeving stikstof zijn van grote invloed op de voortgang én de financiën van (infrastructurele) projecten.
- Aanvullende maatregelen in verband met stikstof (inzet elektrisch materieel en aanpassingen in de fasering) kunnen leiden tot meerkosten bij (onderhouds-)projecten.
- De verplichte indexatie van de OV-concessies (actuele LBI-index) kan in 2023 ook hoger uitvallen dan de indexatie van de provinciale begroting (4 jaars gemiddelde CBS-index). Dit komt boven op de structurele doorwerking van de hoge indexatie uit 2022.
- Ontwikkelingen in de bekostiging van de Studenten Ov-kaart (SOV) kunnen leiden tot een extra financieel gat bij de OV-concessies.
- Personeelstekorten in de vervoerssector belemmeren de uitvoering van OV-concessies.
- Er is veel extra inzet van BOA's nodig rondom AZC's. De kosten komen voor rekening van de vervoerders, maar mogelijk dat een extra beroep op het budget voor sociale veiligheid wordt gedaan.
- Leveringsproblemen en netschaarste kunnen de voortgang belemmeren bij de uitvoering van (infrastructurele) projecten en de instroom van ZE-materieel in de concessies.

Financieel overzicht

	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Bedragen x € 1.000			
8. Basisinfrastructuur mobiliteit			
Lasten	191.057	43.547	234.603
Baten	5.350	2.657	8.008
Saldo baten en lasten	185.706 N	40.889 N	226.596 N

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

De uitvoering van programma 9 Mobiliteitsontwikkeling staat door een aantal factoren flink onder druk.

De stikstofproblematiek (o.a. vervallen bouwvrijstelling) en het tijdelijk pauzeren van de NB-vergunningverlening met extern salderen in Brabant hebben invloed op de voortgang van (infrastructurele) projecten, zowel op het provinciale wegennet als bij rijkswegen. Door aanpassingen in de plannen en de wijze van uitvoeren is het gelukt om van vijf provinciale wegenprojecten die tijdelijk op pauze waren gezet er weer vier op te starten (N285, N264, N282 en N270). Het project N629 Dongen - Oosterhout is gepauzeerd voor onbepaalde tijd. Door de opgelopen vertraging, prijsstijgingen én aanvullende maatregelen vanwege stikstof zien we echter wel de kosten van uitvoering sterk oplopen. Ook rijksprojecten ondervinden in de uitvoering hinder van stikstof. Zo zijn de projecten A67 Leenderheide - Zaarderheiken, A58 Galder - St.-Annabosch en Tilburg - Breda en A2 Deil - 's-Hertogenbosch voorlopig aangehouden. De verbreding van de A58 Tilburg - Eindhoven staat op de lijst van prioritaire rijksprojecten. Dit jaar wordt gestart met de verbreding van de A27 inclusief de versnelde aanpak van knooppunt Hooipolder (oplevering 2026). In het verlengde hiervan is er een intentieverklaring getekend over het streefbeeld van een hoogwaardige OV-verbinding in de vorm van Bus Rapid Transit (BRT) op de lijn Breda - Gorinchem - Utrecht. Daarnaast is afgesproken om te proberen ook gedurende de werkzaamheden een zo goed mogelijk OV in stand te houden.

Om de impact van het aanhouden van deze wegenprojecten te verminderen is versnelling van de mobiliteitstransitie nodig, zeker in relatie tot de verstedelijking en woningbouwopgave. Deze transitie naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit is vastgelegd in het beleidskader Mobiliteit Koers 2030 met een uitwerking naar Toekomstbeeld OV 2040 (TBOV 2040) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF). Tijdens het afgelopen BO-MIRT 2022 zijn hierover al belangrijke (financiële) afspraken gemaakt in de Brainportdeal en voor verschillende spoorzones. De uitwerking van de brede mobiliteitspakketten voor de stedelijke regio's Breda-Tilburg, 's-Hertogenbosch, Bergen op Zoom - Roosendaal en Metropoolregio Eindhoven (MRE) wordt bij BO-MIRT 2023 besproken. Het tracébesluit PHS is nagenoeg goedgekeurd door RvS en de opdracht voor het eerste deel van de realisatie is gegund. De aanbesteding voor de Maaslijn is weer opgestart door ProRail.

Voor goederenvervoercorridor worden realisatiepacten uitgewerkt voor Tilburg (en mogelijk ook al Moerdijk) als goederenknooppunt voor besluitvorming in het najaar. De huidige focus van het Wilhelminakanaal ligt op het beter benutten van bestaande infrastructuurle voorzieningen en betere inrichting van het havengebied. Het project Herbouw Sluis II staat op de prioriteringslijst van het Rijk.

De afspraken op de drie schaalniveaus (Rijk, provincie, gemeenten/ regio) worden vertaald naar Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's). Zo is reeds gestart met het Korte Termijn-pakket A2/N2 (als onderdeel van de Brainportdeal). De eerste bestuursovereenkomsten voor de realisatie van de doorfietsroutes uit het pakket, o.a. F67 Kempenroute (Reusel - Bergeijk - Veldhoven) en Bus op de Vluchtstrook worden dit jaar getekend.

In de programmering mobiliteit 2024-2043 is een fors tekort gemeld. Naar aanleiding van het tekort in de vorige programmering is een bestuursopdracht uitgewerkt waarin een prioriteringssysteem en een aantal

[scenario's](#) is voorgelegd. Het is aan een nieuw college om hierin keuzes te maken. Hierin worden ook het bestuursakkoord 2023-2027 en de daarin gemaakte financiële afspraken betrokken.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of - 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de free flow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

*Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

- De stikstofproblematiek (o.a. vervallen bouwvrijstelling) en het tijdelijk pauzeren van de vergunningverlening in Brabant bemoeilijkt de realisatie van (infrastructurele) projecten. Voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem is het versnellen van de mobiliteitstransitie nodig.

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Afspraken Toekomstbeeld OV 2040 bij BO-MIRT 2022 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitsprogramma's 2023 (RMP's)
- Onderzoek naar Hub's langs de corridor Breda- Gorinchem - Utrecht/ A27 is uitgevoerd
- Afspraken mobiliteitspakket Brainport bij BO-MIRT 2022 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitsprogramma's 2023 (RMP's)
- HOV tracé Breda n.a.v. het verstedelijkingsakkoord is uitgewerkt
- HOV-voorzieningen kom Aalst (voormalige N69) is gerealiseerd
- Project Vluchtstrookgebruik (Bus Rapid Transit als onderdeel A50 pakket en De Run) is opgestart (realisatie 2024)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Start voorbereiding/ uitvoering PHS in: ntb (oplevering: ntb)
- Realisatie Maaslijn door derden: oplevering in: ntb. De aanbesteding is stopgezet door het Rijk. Wij zijn niet risicodragend

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is in deze bestuursperiode een definitief besluit over de bundelroute in het kader van de bereikbaarheid Eindhoven/ Helmond/ Nuenen. Draagvlak is daarbij belangrijk
- We realiseren de N279 Veghel - Asten (oplevering: ntb) Het PIP is vernietigd. Er is een [ontwikkelperspectief](#) opgesteld met de regio. Er is in 2023 een nieuw plan opgesteld.
- We realiseren de N629 (oplevering Fase II in 2025)

Rijkswegennet:

- We realiseren de N65 (oplevering: ntb). Is reeds gegund, maar we wachten op de uitspraak Raad van State. Afhankelijk van dat moment zal de nieuwe realisatiedatum bepaald kunnen worden

- Er is een definitieve afspraak gemaakt over realisatie A58 Tilburg – Eindhoven
- Het project [N629 Dongen - Oosterhout](#) is voor onbepaalde tijd gepauzeerd. Uit vervolgonderzoek moet blijken hoe invulling kan worden gegeven aan de opgave in het gebied. Komende tijd zal duidelijk moeten worden of én hoe een aantal specifieke wegenprojecten zoals [N65](#) en [N279](#) uitgevoerd kan worden. De uitvoeringskosten van verschillende projecten lopen sterk op door de vertraging en de meerkosten door de inzet van elektrisch materieel en aanpassingen in de fasering.

(Snel-)fietsroutenetwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (3 in 2022, 7 in 2023 en 9 in 2025)
- Afspraken Toekomstbeeld Fiets 2040 bij BO-MIRT 2022 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitsagenda's en -programma's 2023 (RMA's en RMP's).
- In tegenstelling tot wegenprojecten blijkt in de praktijk de stikstofproblematiek voor fietsprojecten mee te vallen. Het betreft vaak kleinere projecten die meestal snel uitgevoerd kunnen worden en zonder het instellen van een omleiding. Toch zien we vertraging optreden door de toename van de bezwaar- en beroepsprocedures, omdat sinds 2021 beroep zonder zienswijze mogelijk is. De vierde snelfietsroute Oss-Uden is geopend begin dit jaar. Voorstel is om de streefwaarde van 2023 bij te stellen naar 4, einddoel van 9 in 2025 blijft staan.

Goederencorridor

- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in: ntb. Herbouw sluis II staat op prioriteringslijst van het Rijk, wij zijn afhankelijk van het rijk
- Vervolgafspraken over de realisatie van truckparking(s) op corridor Rotterdam – Venlo
- Vervolgafspraken over corridor Zuid (Amsterdam – Antwerpen) n.a.v. startbeslissing bij BO MIRT 2022.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

*Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten/ mobiliteitshubs

- MIRT-verkenning spoorknooppunt 's-Hertogenbosch opgeleverd in 2023.
- We innoveren 6 bestaande OV-knooppunten tot mobiliteitshubs en ontwikkelen we samen met gemeenten minimaal 6 nieuwe innovatieve mobiliteitshubs in de periode tot 2023.

Mobiliteitspakketten

- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- De vier verstedelijkingsakkoorden zijn vertaald naar multimodale mobiliteitspakketten in de Regionale Mobiliteitsprogramma's 2023 (RMP's).

Multimodaal goederenvervoer

- Definitieve afspraak met Rijk, regio en bedrijfsleven over de trimodale ontwikkeling haven Loven (Tilburg) op de corridor Rotterdam - Venlo in 2023.

Smart Mobility

- MobilitymoveZ.NL heeft in de periode 2020-2023 20 nieuwe mobiliteitsoplossingen getest, waarvan 10 ook succesvol verder in de praktijk zijn gebracht.
- Talking Traffic heeft in 2023 minimaal 6 mobiliteitsdiensten operationeel in Brabant via slimme verkeerslichten.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen

Het aantrekkelijk maken van alternatieven voor de (eigen) auto: lopen, fietsen, gedeelde mobiliteit voor iedereen.

- Vanwege de relatie met de doorontwikkeling staat van Brabant volgt indicator uiterlijk bij 2e bestuursrapportage 2023, zodat bij de jaarrekening 2023 verantwoording plaats kan vinden.

Nieuwe indicator: Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

- We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2023 27 gemeenten die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

Vanwege de relatie met de doorontwikkeling staat van Brabant volgt doel en indicator uiterlijk bij 2e bestuursrapportage 2023, zodat bij de jaarrekening 2023 verantwoording plaats kan vinden.

Nieuwe indicator: We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- In deze bestuursperiode besluit over/ onderzoek naar potentie van minimaal 3 komomleidingen.
- Realiseren SchaaIsprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 t.o.v. 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.
- Fietsstimulering via werkgevers: 250 werkgevers die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers in 2023.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Ontwikkelingen en onzekerheden rondom de wet- en regelgeving stikstof zijn van grote invloed op de voortgang én de financiën van (infrastructurele) projecten.
- Aanvullende maatregelen in verband met stikstof (inzet elektrisch materieel en aanpassingen in de fasering) kunnen leiden tot meerkosten bij infrastructurale projecten.
- Leveringsproblemen kunnen de voortgang belemmeren bij de uitvoering van (infrastructurale) projecten.
- Prijsstijgingen drukken zwaar op projectbudgetten en de betaalbaarheid van het mobiliteitsbeleid.
- We werken steeds intensiever samen met partners in de regio. Voor de uitvoering én ramingen zijn we ook steeds afhankelijker van die partners.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000			
9. Mobiliteitsontwikkeling	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	128.541	-21.963	106.578
Baten	53.124	55.000	108.124
Saldo baten en lasten	75.417 N	76.964 V	1.547 V

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

Het programma ligt op koers. Begin van het jaar is door PS het [beleidskader Levendig Brabant 2030](#) vastgesteld en voorzien we in het najaar 2023 op basis hiervan de uitvoeringsagenda 2024-2027 vast te stellen. Hierin worden tevens de afspraken en keuzes uit het nieuwe bestuursakkoord 2023-2027 verwerkt. Ondertussen wordt op basis van het beleidskader en de vigerende [uitvoeringsagenda 2023](#) uitvoering gegeven aan het programma. Zo loopt de [pilot Levendig Brabant](#), waarbij we in 2023 kleinschalige initiatieven ondersteunen die invulling geven aan de accenten uit het nieuwe beleidskader.

V.w.b. de professionele kunsten wordt op basis van de begin dit jaar vastgestelde uitgangspunten (zie [statenmededeling](#)) de regeling voor de nieuwe kunstplanperiode 2025-2028 opgesteld. De regeling wordt eind dit jaar opengesteld. Daarnaast gaan we de komende periode de overige financieringsinstrumenten voor Cultuur herijken, zoals de impuls geldenregeling en bezien hoe het instrumentarium voor projectsubsidies na 2023 vorm kan krijgen. De verwachting is dat het instrument dat de Impuls geldenregeling opvolgt in de 2e helft van 2024 opengesteld wordt. Op basis van [motie 64A-2021](#) is in mei 2023 besloten de Brabantse bibliotheken een extra impuls te geven t.b.v. 2023 en 2024 voor de verbetering van de kwaliteit van de uitvoering van de wettelijke bibliotheektaak (zie [memo gedeputeerde](#)). We brengen cultuurhistorische waarden en kenmerken in bij het in opwerking zijnde 'Ruimtelijke voorstel'.

We ondersteunen het behoud van erfgoed via jaarlijkse restauratieregeling, maar ook met een bijdrage aan de restauratie van kerkorgels zoals in Breda en Oirschot (zie [nieuwsbericht](#)) en het mogelijk maken van de herontwikkeling van Kasteel Gemert (zie [statenmededeling](#)). Ook is in het 2^e kwartaal van 2023 besloten tot het ondersteunen van het Project Care 2.0 Verbindend Verleden Vandaag. Het project helpt mensen de historische lagen in hun leefomgeving te ontdekken en biedt bewoners en bezoekers meer beleving van het Brabantse cultuurlandschap (zie [nieuwsbericht](#)). Daarnaast investeert de provincie vanuit de verhaallijn Bevochten Brabant in 2023 opnieuw in een Brabantbreed programma rondom de viering van 80 jaar vrijheid 2024-2025 om het herinneren en herdenken van de Tweede Wereldoorlog en het vieren van de bevrijding bij een breed publiek onder de aandacht te brengen (zie [nieuwsbericht](#)). Tevens hebben we in samenwerking met programma Energie bijgedragen aan de oprichting van een adviesloket energie om procesbegeleiding te bieden aan eigenaren die hun monument willen verduurzamen (zie [memo gedeputeerde](#)).

V.w.b. Sport ondersteunen we via de [regeling 'Stimulans voor Bewegen'](#) kleinschalige projecten, die stimuleren dat meer Brabanders voldoen aan de beweegnorm. Tevens ondersteunen we 15 gemeenten die op een innovatieve manier de openbare ruimte beweegvriendelijker in willen richten (zie [nieuwsbericht](#)). Tot slot wordt via Visit Brabant de campagne Brabant Dichterbij gecontinueerd met als doel om de levendigheid van Brabant nog verder te vergroten door meer bezoekers naar Brabant te trekken (zie [site](#)). In de eerste bestuursrapportage 2023 is aangegeven dat op basis van de nulmeting de indicatoren en streefwaarde vanuit het nieuwe beleidskader verder zouden worden uitgewerkt. Op basis van deze uitwerking zijn nu bij deze bestuursrapportage het merendeel van de streefwaarden benoemd. Voor een aantal (aangegeven met PM) zal de streefwaarde medio 2024 bekend zijn.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Het aanbod van de producten en diensten van de vier sectoren sluit in 2030 aan op de behoeften van Brabanders, buitenlandse werknemers en (inter)nationale bezoekers. Het aanbod draagt ertoe bij dat Brabant een aantrekkelijke en fijne plek is om te wonen en te werken.

Indicatoren:

- Het aantal bezoekers van activiteiten en locaties van de vier sectoren in vergelijk met andere provincies in Nederland (streefwaarde beter dan de huidige 7^e plaats t.o.v. andere provincies,)
- Tevredenheid van inwoners met het aanbod van cultuur (score hoger dan of gelijk aan huidige score 7,2).
- Tevredenheid Sport: aandeel inwoners dat tevreden is (streefwaarde beter dan huidige 4e plaats t.o.v. andere provincies)
- Tevredenheid van meerdaags internationaal bezoek (streefwaarde: beter dan huidige 3e plaats t.o.v. andere provincies)

Wat gaan we daarvoor doen?

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst (incl. PZN)

Stimuleren (inter)nationale topcultuur met inzet van Brabant C Fonds

In de 1ste helft van 2023 is zeer beperkt beslag gelegd op het beschikbare plafondbedrag. Er is onzekerheid of dit in de 2^e helft van 2023 aantrekt.

Ondersteunen restauratie onroerend erfgoed

Bevorderen van verduurzaming monumenten

Ondersteunen van topsportevenementen

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van inclusief aanbod

Voor doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt is er een passend aanbod van de vier sectoren.

Indicatoren:

- Oplevering kwalitatieve rapportage in hoeverre binnen cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd wordt omgegaan met inclusief aanbod (streefwaarde: tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren pilots in het kader van Levendig Brabant

Versterken van het publieksbereik en stimuleren van participatie

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing

De vier sectoren zijn vitaal en hebben voldoende ruimte en mogelijkheden om te vernieuwen. Daarmee sluiten we aan op het innovatieve profiel van Brabant.

Indicatoren:

- Omvang van banen en bedrijven in creatieve industrie in Brabant (streefwaarde: beter dan 3^e plaats t.o.v. andere provincies, huidige waarde 3^e plaats).
- Oplevering rapportage naar de vitaliteit en vernieuwingskracht van instellingen van de vier sectoren (streefwaarde tweejaarlijks oplevering).

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoering geven aan innovatieagenda via BrabantSport

Ondersteunen van ondernemerschap in de vrijetijdssector

Inzet Leisure Ontwikkel Fonds (LOF) Noord-Brabant

Uitvoering geven aan regeling Impulsgelden

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van aanbod voor jeugd en talentontwikkeling

Jongeren worden breed gestimuleerd om kennis te maken en deel te nemen aan de cultuur, erfgoed, sportaanbod. Toptalenten dragen bij aan de vernieuwing van het aanbod en krijgen kansen om zich te ontwikkelen in hun eerste stappen naar een beroepspraktijk.

Indicatoren:

- Deelname jongeren: Participatiegraad onder jongeren (16-29) sport (streefwaarde hoger dan Nederlands gemiddelde van 69,1%, nu 68,6%).
- Participatiegraad onder jongeren voor cultuur, erfgoed (streefwaarde PM, nog geen data beschikbaar, uitkomst onderzoek is in 2024 voorzien).

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkelen van culturele toptalenten

Faciliteren Brabantse topsporters

Ondersteuning van cultuureducatie voor jongeren

Stimuleren van erfgoedbeleving bij jongeren

Wat willen we bereiken?

Bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving waar voldoende te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft

Indicatoren:

- Beweegrichtlijn: Het aandeel van de Brabantse bevolking dat aan de beweegrichtlijnen voldoet. (streefwaarde: meer dan 75% in 2030, (49,3% in 2020))
- Waardering maatschappelijk belang cultuur en erfgoed: De mate waarin Brabanders aangeven cultuur en erfgoed van belang te vinden voor de samenleving (hoger dan huidige score van 79%).
- Onderhoud rijksmonumenten: Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens de jaarlijkse monumentenmonitor. (streefwaarde: lager dan huidige 18%).

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdragen aan ontwikkeling Brabants icoon Van Gogh

We verbinden erfgoed in voorbeeldprojecten aan de hoofdpogaven van de omgevingsvisie

Stimuleren bewegen en sporten

Ontwikkelingen en onzekerheden

Onzekerheden betreffen met name de uitnutting van subsidieregelingen, aangezien de realisatie wordt bepaald door de (timing van) van de subsidieaanvragen. Daarnaast is er onzekerheid m.b.t. het al dan niet in 2023 besteden van de resterende middelen voor certificaten van Gogh. E.e.a. is afhankelijk van de nog in te dienen subsidieaanvraag.

Financieel overzicht

Bedragen x € 1.000

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	68.787	-6.568	62.219
Baten	1.079	-276	803
Saldo baten en lasten	67.708 N	6.292 V	61.416 N

Algemeen financieel beleid

Inleiding

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille.

Daarnaast staan diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Wat mag het kosten?

Algemeen financieel beleid	Bedragen x € 1.000		
	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Algemene dekkingsmiddelen	693.105 V	73.980 V	767.085 V
Lasten	6.074	-162	5.912
Baten	699.178	73.818	772.996
Overhead, Vpb en stelposten	164.297 N	21.651 V	142.646 N
Lasten	164.297	-21.651	142.646
Baten	-	-	-
Mutaties in reserves	170.284 V	188.751 N	18.467 N
Stortingen	493.794	100.590	594.384
Onttrekkingen	664.078	-88.161	575.917
Saldo	699.091 V	93.120 N	605.971 V

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Inleiding

De ontwikkeling van de bedrijfsvoering ligt op koers, zoals geduid in BURAP I. De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen (bijvoorbeeld ten aanzien van energie) en een krappe arbeidsmarkt. Hiernaast blijven de ontwikkelingen op het gebied van informatisering, automatisering en data gedreven werken snel gaan en moeten we blijvend stappen zetten om onze ambities te realiseren, ook met het oog op vragen die vanuit het Rijk op de provinciale organisatie afkomen.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling: Een slimme en slagvaardige provincie, opererend in samenwerking met partners en een organisatie die deze manier van werken optimaal ondersteunt

Wat willen we bereiken?

Toekomstbestendige bedrijfsvoering: Een organisatie die klaar voor een nieuwe manier van werken, ontmoeten en reizen, passend bij de 'nieuwe werkelijkheid'

Wat willen we bereiken?

Aantrekkelijk werkgeverschap: Een aantrekkelijk en modern werkgever zijn om talent voor Brabant aan te trekken en te kunnen behouden

Wat willen we bereiken?

Doorontwikkelen van systemen en benutten van data voor maximale ondersteuning van opgegevestuurd werken

Wat willen we bereiken?

We voldoen aan nieuwe wetgeving en handelen rechtmatig

Wat gaan we daarvoor doen?

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Bevlogenheid medewerkers in beeld

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek de bevlogenheid van medewerkers en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score bevlogenheid medewerkers in het medewerkersonderzoek (streefwaarde: 7,4, najaar 2021 7,1).

Beweging en verfrissing in de organisatie.

De organisatie is 'in control'

Indicator: Jaarlijks wordt een goedkeurende verklaring afgegeven door de accountant bij de jaarrekening.

Goed werkgeverschap in beeld

Via het medewerkersonderzoek meten we periodiek hoe medewerkers werkgeverschap van de provincie beoordelen en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score werkgeverschap in het medewerkersonderzoek (streefwaarde: 7,2, najaar 2021 7,2).

Deze score heeft met "het gevoel van waardering" te maken. Lichte stijging t.o.v. eerder onderzoek (score 6,7 en benchmark 6,6). Met het initiatief 'Waarderen op maat' dat recent in werking is getreden verwachten we een positieve bijdragen te leveren aan het gevoel van waardering en is ook meer maatwerk mogelijk. Inzet op betere verbinding en zichtbaarheid vanuit H-manager zorgt ook voor verdere verbetering. Het medewerkersonderzoek wordt 1x per jaar gehouden.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 95% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

De behandelingstermijnen van subsidies staan onder druk te staan als gevolg van (tijdelijk) personeelstekort. Op de krappe arbeidsmarkt is het vinden van geschikte vervangers ook een uitdaging. Dit heeft te maken met de kennis en kwalificaties die nodig zijn bij het subsidieproces. We doen er alles aan om te investeren in de ontwikkeling en het behoud van ervaren personeel en zodoende de kennis en ervaring van het team te vergroten en de uitstroom te verminderen. De inspanning van de afgelopen tijd werpen hun vruchten af, omdat we nu op 92% zitten (Burap I 2023 90,5%). Tegelijk zien we dat er veel druk is op de uitvoering en blijven we afhankelijk van de beschikbaarheid van personeel met de juiste kennis en kwalificatie. Gegeven de huidige omstandigheden is het niet reëel om 95% in 2023 te realiseren.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2023	2024	2025	2026
Norm Quotumwet* (aantal fte)	47,8	49,4	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Ziekteverzuim

Indicator: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar (streefwaarde: 5,50%, 1ste kwartaal 2022: 5,62%)

Deze doelstelling wordt niet gehaald. Het beeld uit de Burap I 2023 is nog steeds actueel. Ziekteverzuim is een hardnekkig probleem waarvan de aanpak langdurige aandacht vraagt. Samen met een gespecialiseerde marktpartij wordt gewerkt aan een innovatief Arbo en gezondheidsbeleid. De landelijke trend laat zien dat het ziekteverzuim bij overheidsorganisaties relatief hoog is. In 2024 doorlopen we een nieuwe aanbesteding voor de arbodienst, waarbij we extra aandacht hebben voor het speerpunt verzuim.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen en een krappe arbeidsmarkt. Dit betreft onder andere een forse stijging van de energielasten door hoge marktprijzen als gevolg van de oorlog in Oekraïne. Naar verwachting leidt dit ook komende jaren tot fors hogere kosten.
- Met het Persoonlijk Budget Duurzame Inzetbaarheid (PBDI) (voorheen: Persoonlijk ontwikkelbudget) hebben de medewerkers de beschikking over een budget dat ze in een periode van 5 jaar kunnen inzetten voor ontwikkeling, opleiding en scholing. Gezien het meerjarige karakter van dit budget en het initiatief vanuit de medewerkers, is de realisatie van het POB moeilijk te plannen. Bij de Slotwijziging zal bijstelling plaatsvinden op basis van de realisatie.
- Verwerking van de Levensfaseregeling (totaalpakket maatregelen uit 2017) en de inzet voor afspraken met de bonden over persoonlijke ontwikkeling, Arbo en waarden in het Organisatiekostenbudget vindt plaats op basis van de realisatie en werkelijke inzet. Bij de Slotwijziging zal een bijstelling plaatsvinden op basis van de lasten op dat moment.
- Projecten die vanuit toekomstbestendige organisatie en ICT-vernieuwing worden uitgevoerd, worden gedekt vanuit de daarvoor gereserveerde middelen (reserve ontwikkeling bedrijfsvoering). Bij de slotwijziging zal bijstelling plaatsvinden op basis van de realisatie en voortgang van de betreffende projecten tot dat moment.

Financieel overzicht

Bedrijfsvoering	Bedragen x € 1.000		
	Begroting t/m wijz. 3	Wijziging 4	Begroting t/m wijz. 4
Lasten	166.426	3.864	170.289
Baten	166.426	3.864	170.289
Saldo baten en lasten	-	-	-